

РЕНИ ВАСЕВА

ИСТОРИИТЕ НА ВАРТОЛОМЕЙ

Всички права запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде размножавана или предавана по какъвто и да било начин без изричното съгласие на автора или на издателство gabriell-e-lit.

© Рени Васева, автор, 2021
© Габриела Цанева, художник, 2021
© Габриела Цанева, корица, 2021
© Издателство gabriell-e-lit, 2021
ISBN 978-619-7520-75-0 – pdf
ISBN 978-619-7520-76-7 – ePub

РЕНИ ВАСЕВА

ИСТОРИИТЕ НА ВАРТОЛОМЕЙ

Издателство

gabriell-e-lit

София, 2021

СЪДЪРЖАНИЕ

ПРЕДИСЛОВИЕ	7
СЕЛФИ.....	9
ПЪРВО ПИСМО ДО ВАРТОЛОМЕЙ.....	11
ИЛИ ЧИСЛОТО 12	11
ДЯДО И БАБА	14
БАБА ЦВЕТА.....	16
СЯНКАТА	18
ДЯДОТО И КОЗАТА.....	21
ДА СЕ СБОГУВАМЕ С ПЛАШИЛОТО.....	23
ВТОРО ПИСМО ДО ВАРТОЛОМЕЙ	25
ИЛИ САМ СЪМ.....	25
ЩЕ МЕ ПРОДАВАТ	27
АНГЛИЧАНИТЕ.....	30
ЗЕВЗЕКА.....	32
ЛИЛА И ХРИСТО.....	34
ЗЛАТНАТА ЖЕНА.....	38
ТРЕТО ПИСМО ДО ВАРТОЛОМЕЙ.....	41
ИЛИ В ПАМЕТ НА ЕДНО КНИЖНО ПАЗАРЧЕ.....	41
НАМЕРЕНИЧЕ	47
СРЕЩА С ВЕЩИЦА	49
КАЛИНА	52
ЧЕТВЪРТО ПИСМО ДО ВАРТОЛОМЕЙ	55
ИЛИ ТЕТРАДКАТА 1.....	55
Тетрадката 1	55
ПЕТО ПИСМО ДО ВАРТОЛОМЕЙ.....	58
ИЛИ ТЕТРАДКАТА 2.....	58
Тетрадката 2	58
УЧИЛИЩНИЯТ ГЕРАН.....	62
СЛУЧИ СЕ	66

ЧУДНАТА КЪЩА	71
ПРИКАЗКА ЗА ГОРАТА	78
ШЕСТО ПИСМО ДО ВАРТОЛОМЕЙ	83
ИЛИ ТЕЛЕФОНЪТ	83
ГОЛЕМ	85
СОФИЯНСКИЯ И ВАРТОЛОМЕЙ	88
СЕДМО ПИСМО ДО ВАРТОЛОМЕЙ	91
ИЛИ ИГРАЧКАТА	91
ОСМО ПИСМО ДО ВАРТОЛОМЕЙ	94
ИЛИ АРЕСТЪТ НА ПЕПЕРУДИТЕ	94
БУЛКАТА	96
УСМИВКА	100
СЪНЯТ НА КМЕТА	102
ДЕВЕТО ПИСМО ДО ВАРТОЛОМЕЙ	105
ИЛИ ДВЕ ЧАШКИ ЖИВОТ	105
ЧЕШМАТА	107
САМОДИВИТЕ	110
У ДОМА	112
КАТО ШЛИМАН	114
ВОЙНА	117
ПОРАСНАХ	120
ВАРТОЛОМЕЙ И ПЛАШИЛОТО	124
ДА СЕ ПРЕКРЪСТИШ	127
АВАРИЙНО КАЦАНЕ	129

ПРЕДИСЛОВИЕ

Сборникът с разкази „Историите на Вартоломей“ е първата белетристична книга на поетесата Рени Васева. След четири успешни стихосбирки – дебютната „Погледи“, спечелила голямата награда на издателство „Многогочие“ за 2018 г. и издадена същата година като награда за автора, последвалата „Очите на града“ на същото издателство /2019 г./ и невероятно богатите като съдържание, поетика, образност и послания „Сътворения“ и „Денонощия“, които издателство gabriell-e-lit има честта да осъществи като електронни и печатни издания през 2019 г. и 2020 г., днес авторката поднася на читателя събраните разкази за житието на един колкото приказен, толкова и реален персонаж, станал вече любим герой на публиката – таласъмът Вартоломей. Роден в кладенец, той обитава изоставените къщи на едно умиращо село и си говори с дърветата, сенките, самодивите и онези човечи, които го виждат или усещат... И ни разказва истории от двеста-годишния си живот.

Лично за мен, Вартоломей стана повод да се върна към българската фолклорна традиция, да потърся изворите, вдъхновили автора и родили този сборник. Легенди и предания, поверия и суеверия, приказна и песенна традиция... И оживя онова богатство на детския фантастичен свят, на приказните герои, останали в паметта затрупани, избелели и изместени от анлоезичните фентъзи романи и холивудски филмови продукции, компютърни игри и комикси, базирани на класическите образци на фентъзи жанра, основан от своя страна на скандинавски митове, ирландски саги и келтските епоси. Получи дух и плът и стана декор за едно пътешествие, колкото въображаемо, толкова и реално. Но не онова пътешествие, нужно за развитието на фентъзи сюжета, защото тук събитията се случват в статичния свят на дните ни, а пътешествие навътре към същностите ни, към моралните категории на доброто и злото, към устойчивостта и способността да анализираме и променяме битието.

В „Историите на Вартоломей“ фолклорният елемент и изплъзващото се битие са сплав, в която рефлектират многопластовите проблеми на съвременето – обществени и лични, нравствени, психологически, исторически... Рени Васева не гради фантастичен свят, в който да разположи героите си – те действат в нашия свят. Те са повода да погледнем лицето на собствения си живот. Тук няма да намерите следи от „средната земя“, нито от „колелото на времето“ или „дисконния свят“ – тук няма хумор или пародия, копиране или прекрояване на нещо познато. Бихме могли да търсим паралел с магическия реализъм, поне на теория някои от

разказите напълно се вместили в определението, но не бих ги нарекла и така.

Защо „Историите на Вартоломей” са толкова въздействащи? Дали не именно защото са сбор от разкази, във всеки от които можем да намерим път към себе си, а не роман, разказващ една чужда съдба? Свързващото звено е налице; читателят „влиза в кожата” на протагониста, идентифицира се с него, приема гледната му точка за своя и проследява житейските му пътеки, които го събират, сблъскват или поставят в ролята на зрител или водач.

Да. Ще следват стъпките на Вартоломей, за да държите ръката на умиращ в самота старец, за да освободите от страховете му малтретирано дете, за да усетите бездушието, царящо в душата на Големия град... и накрая – да се прекръстите, макар да не вярвате, макар да рискувате безсмъртието си, защото той, мъртвият, е вярвал и има нужда от вашия знак.

И може би ще се разтворите в лъчите на изгрева, и може би ще последвате космическите пътешественици и ще попитате като тях – „Защо този толкова красив свят е толкова празен, толкова умиращ, когато е пълен с живот”...

Една книга, която не дава отговори, която не задава въпроси, но която дълбае просеки и сее пътища...

„Историите на Вартоломей” съдържа 41 разказа, в 31 от които главно действащо лице, но не винаги разказвач е Вартоломей, девет са „Писма до Вартоломей”, а последният, „Аварийно кацане”, може да се разглежда и като епизод, и като мост към следващото развитие – както в сюжетно отношение, така и в жанрово.

Рени Васева е убедена, че ще има още истории на Вартоломей – „Вартоломей е моята връзка със селото и града”, споделя тя, и допълва, че ѝ се пише за него, може би защото поезията е само един от инструментите, с които може да се открие красивото и да се поправи грозното, но гласът на прозата е онова, което хората по-лесно разбират и обичат. И още, споделя тя – „Разказите за него трябва да излязат в издателство gabiell-e-lit, защото в списание „Картини с думи и багри” за пръв път се приюти Вартоломей...”

И ние сме щастливи, че имаме възможност да осъществим книгата като електронно издание в двата популярни формата .pdf и .epub, а по-късно – също не, и като допълнено печатно издание.

Да пожелаем на автора и неговия герой Вартоломей лек път към читателя!

д-р Габриела Цанева, редактор и издател

СЕЛФИ

Селото вече съвсем се смали. Къщиците станаха понисички, някак чупливо изглеждаха. Аха да изчезнат...А с тях сигурно щяхме да се запилеем и ние в земи Тилилейски. Останахме трима. Старата ми баба, аз и един далечен роднина на баща ми, който все намираше случай да се похвали, че кръвта вода не ставала. Демони сме и демони ще си останем, защото всеки камък си тежи на мястото. Ама сега тия мъдрости не са актуални. Щъкаме насам-натам и цял живот си търсим пустото място, но все не го намираме.

Имахме един демон в селото, който се пресели чак в Париж заради Айфеловата кула. Изпрати ни селфи. Снимал се високо-високо, ама нали не сме като хората, излязъл като петно. Баба каза тогава: „Петно, петно, ама с излъчване...“ Баба ги разбира много излъчванията. По тях гадае – за време, за болест, за уроки...

Моят дом сега бе последната къща на тая улица. Наоколо - пусто, градините изсъхнаха, хората се стопиха. Само с мене всеки ден осъмваха старец и старица. Гледам да съм повече при живи души, иначе много залиявам.

Старецът все навиква бабата и все е сърдит. По-сърдит е и от баща ми някога. А оня ми ти Голям Демон беше страшилището на селото. Ама пропадна на долната земя. Заради голямото си самочувствие. Баща ми имаше мечта – да отиде в големия град. На него и думата „голям“ все му беше в устата. Там били важните демони, там била Гората на спомените, там се случвало всичко. Отиваш на интервю и ако те харесат, почваш да се доказваш по десет – дванайсет часа на ден... Та баща ми една нощ хвана пътищата към големия град и повече нищо не се чу за него. След години един познат мина през село и рече, че се забъркал със съмнителни демони и го прибрали. Дааа!

Останах сам, ако не броя безсмъртната си баба. Душата ѝ още дълго щеше да витае невидимо покрай мен и да дава акъл.

Селото съвсем притихна. И двете улични кучета престанаха да се карат. Старецът се укроти и си легна до бабата. Мърмореше нещо в съня си. Тъмно, тъмно, нищо не виждат дори моите очи. Кукумявка запрокли-на съдбата си съвсем наблизо.

Заспях се по дървените стълби към порутения таван. Добре, че свети старата луна, та не се претрепвам. Нощите сега са студени, но ясни. Не помня погледнах ли в печката – да няма останал жив огън, да не се подпали нещо. Работа в село вече няма, ама аз си имам мисия. Хем стареца подлютявам като пиперка, хем пазя живота му с бабата. Докато кажат ония долу. Пък после... Знаем ли от кой край на света ще изпратят и аз едно селфи. Стига да има на кого.

ПЪРВО ПИСМО ДО ВАРТОЛОМЕЙ

ИЛИ ЧИСЛОТО 12

Здравей, друже! Мина много време, докато се установя в големия град. Обещах да ти пиша и спазвам обещанието. Останахме само аз и ти, знаеш го, и ще е хубаво понякога да споделяме живота си един с друг. Водя си нещо като дневник и ти пращам извадки от него. Надявам се да не ме съдиш за това, че се преселих. Аз също не те укорявам, че остана в онова глухо село, погребан завинаги сред руините му.

Беше понеделник. Стъпвах бавно, защото пътеката беше разбита и кална. Дъждът почти спря, но от дърветата се стичаха капки и шумоляха в листата някак натрапчиво и тревожно. Паркът пустееше. До полунощ оставах два часа и петнадесет минути. Дявол мой, все това проклето число 12. От векове все то. Нещата в този живот уж се променяха...

Чудех се какъв ли образ ще ми създадат ония долу. Последния път почти се харесах. Беше си класика – кривички зъби, сълзящи очи, издължени, космати уши... Подобно лице бях виждал в един филм. Хем противно, аха да се уплашиш, ама после ти дожалява за самия тебе.

Сега на мода беше сами да определяме какви сме – мъже ли, жени ли, демони ли, ангели ли... И на, точно в 12 трябва да си кажеш поръчката. А пък дизайнерите ще те програмират според това, какво си донесъл в Гората на спомените. То и гората я поизсякоха, та сега е парк, ама карай!

Чух как дърветата въздъхнаха, мокри и почти готови за сън, с окъпани лица и завити догоре с одеялото

на сънищата. Чак им завидях, но не можех да бъда на тяхното място. Аз съм си демон, млад съм – само на двеста години – и все с претрупан график, с непредвидени срещи... Бил съм талантлив, бла-бла.. Ами, искам и аз почивка бе, демони! Какво като съм талантлив!

Ония мързеливци от осмия и деветия кръг само на спомени са го ударили. Доброто старо време, та доброто старо време... Я да дойдат малко сред публиката, да усетят живото предаване. И няма мърдане от тия нощни смени. Уморително е, какви хора срещам, само аз си знам. Не се плашат, особено младите. А аз съм си само бачкатор, нищо, че съм талантлив. Най-обикновен таласъм съм си. Е, иска ми се я Мефистофел, я Мефисто, я Черен Ангел да стана, философски да гледам на живота. Да витаят около мен изкушения, съблазън, изгънченост, да потъргувам и аз с души...

Колко ли време мина? Нещо съвсем се размечтах. И гледай сега какви дупки, не ги оправиха тия алеи, изпотрепахме се. Европейски пари им паднаха от небето и нищо. А крилете ми са на поправка – пак ги закачих на жиците. Толкова напред уж с технологиите, а кръстосали града жица до жица. Да се разболеете демон от мислене как да се придвижи в тоя трафик!

Отново чух звук откъм дърветата. Дъждът се отцеждаше бавно, с наслада и образуваше малки локвички в тревата. Долавях въздишките на всяка капка.

Ще поседна. Мокро е, ама ме заболяха краката. Мисля си, че няма как да ме повишат. За мефистофелска позиция се явяваш на интервю, трябват чужди езици, необходим си е и характер. А пък аз съм „мека maria“, знаеш това. Уж да плаша, да подучвам към зло, пък то само дребен тарикатлък излиза...

Чакай, къде си оставих спомените от последния мандат? Бяха някъде тук. Записвам всичко, че вече взех да забравям. В тоя луд век няма стар, няма млад. Времето и на нас не прощава, а уж сме вечни.

Май ще се оправи, дъждът съвсем престана. Облаците се поразредиха. Може и луна да изгрее. Обичам луната. Все си я гледам и все нещо ме тегли, тегли...Мислех да литна към нея някоя нощ, ама съм страхлив. Нали ти казах, характер нямам.

Сега си седя тук, на полянката, слушам дърветата в Гората на спомените и чакам да стане 12. Да предам моите спомени и да получа ново лице. То и старото си ми вършеше работа. Някак съм привързан към него. Ама на – сменяме и лица, и характери – мобилни сме, съвременни.

Само Дракула отказва всякаква нова козметика. Няма за него пластична хирургия, няма нищо. Все си е един и същ от столетия. Ама има характер.

ДЯДО И БАБА

Погребахме първо бабата. Тя си полегна един следобед под ореха и си остана там до вечерта. Дядото ѝ се развика, както винаги, да става да му слага вечерята. Ала аз чух как орехът въздъхна, как пропусна пръстите на вятъра да рошат косата му, а после го изпрати с жални вопли из селото да разнесе скръбта. Знаех, че от тук нататък духът на бабата щеше да разклаща клоните на ореха, да плаши птиците и да ме гони, защото тя хич не ме харесваше.

Дядото вика, вика, пък се смълча. Някак отведнъж се смълча. Все едно нещо го преряза през гърлото. Чак се задави, закашля се. И тръгна към вратата. Излезе навън. Звездите лазеха по покрива на къщата, небето надничаше през всичките си прозорци. Дядото се залута из двора. Аз го побутнах малко, пооправих му крачката. Викам му: „Няма как, дядо! Трябва да се стягаме, да не вземеш сега да тупнеш и ти! Не съм готов още да ви изпратя и двамата.“

Сега вечерите бяха различни. След погребението дядото се затвори в къщата и почти не излизаше. Сигурно го боляха краката, а може и да го беше страх. И млъкна. Сякаш оня последен вик в тъмното оная вечер му изтръгна гласа. Само гърдите му старчески хриптяха, кашляше, плюеше и бършеше с ръкав очите си. Аз най-демонично си витаех на тавана и все се ослушвах. Можеше пък и да продума...

Навън вече бе есен. Застудя. Дръвца пак щяха да трябват. Малко останаха, подредени от бабата в стройна купчинка под навеса. Къщата се прихлупи съвсем. Стените се напукаха още повече, още една врата се изметна. Стъклото на кухничката се счупи и дядото мушна картон.

Седеше той до масата по цял ден, гледаше ръцете си и мълчеше, мълчеше... Съклет да те хване от тая тишина. Скърцах с врати и прозорци, виех зловещо,

кънтях със стъпки, оставях страшни следи...Нищо не помогна. Жив се погребва тоя човек. Цял живот хокаше бабата, даже я побийваше, като беше по-млад. А сега онемя от мъка.

Аз ходех под ореха и си говорех с нея. Отсърди ми се тя. Добра душа излезе.

БАБА ЦВЕТА

Знаех историята на къщата, защото в нея живеех твърде отдавна. И все с баби наоколо. Прабаба ми разказваше, че хората измисляли врели-некипели – уж вграждали жена в темелите, да е здрав градежът. И жената таласъмясвала, покой не намирала вече. От стая в стая вървяла нощем, все подреждала, отваряла ракли и скринове, тропала в малката кухничка... Така разправяли хората. А баба ми кривеше щастливо таласъмското си лице и казваше:

- Не, сине. Ние сме извлечени от кладенеца. И след хиляда години пак в кладенеца ще си отидем.

Питахме баба кой ни е извякъл и защо, а тя вече задрямваше и нарочно нищичко повече не казваше. Да ни плаши, да не смеем да излизаме навън, да не оглеждаме лицата си в геранчето на двора, защото водата теглела.

Това лято беше горещо и сушавао. Геранчето вадеше само кална вода. Баба Цвета, при която се бях заселил отдавна, се ядосваше, защото доматиите гинеха. Листата им почерняваха, вътрешностите им мухлясваха. Всяка сутрин старата жена проверяваше връхчетата и мърмореше, че почват да гният.

Аз също страдах от жегата, затова по обяд си подремвах на тавана. Излизах по село късно вечер и само разлайвах кучетата, вече никого не можех да уплаша. Ама пък беше по-хладничко.

И тая вечер луната ме гледаше право в очите, слязла ниско над къщите, пръснати като шарени пионки от „Не се сърди, човече“. Беше достатъчно светло и се изкушавах да погледна в геранчето. Само един поглед, колкото да усетя, че съм жив.

Слизах по паянтовата стълбица от тавана и внимавах да не скърцам, че баба Цвета лесно се будеше. И я чух. Песента. Тъжна песен с думи за несбъднато щастие. Идваше откъм геранчето и полъхваше заедно с вятъра право в лицето ми.

Аз съм нисичък, та се върнах едно-две стъпала назад, за да видя. Луната огряваше жена, седнала на коритото. Гледаше в ръцете си, поклащаше се напред-назад и пееше с глас на ангел. Дявол мой! Как не я беше страх тая жена сама посред нощите!? И да пее. Чуваше се чак на баирчето. Въздухът трепти, трепти. Песента прави пътека по поляните и стига до изворчето в падината. „Води се по вода“ – мисля аз – „Странна работа. Я чакай да събудя баба Цвета“.

Лекичко слязох в прустчето и надникнах в мутвака. Миришеше на изпечен хляб. Пипнах печката – беше студена. Погледнах в нощвите – хлябът беше увит като бебе в червена покривка. Преглътнах. Вратата на стаята стоеше отворена. От Цвета нямаше и следа...

Събрах кураж и излязох навън. Приближавах бавно пещата жена. Все още не виждах лицето ѝ, но знаех, че чака някого. Нямаше да дойде този някой. Виждах го да води жадното си конче през пусто поле. Виждах го да залита, после падна, а кончето продължи напред, навело скръбно глава. Нямаше да стигне далече.

Престраших се и приседнах до коритото. Вгледах се в лицето на жената – беше разделено на две половини. Старата отчаяно тъгуваше за живота, а младата се усмихваше на смъртта.

СЯНКАТА

Тази пролет се случи дъждовна. Мине не мине час, и прогърми. Вартоломей се беше позастоял в дядо-Тодоровата къща и цяла зима не мръдна от тавана му. Но когато най-сетне топлите лъчи се провряха през мътното прозорче и завихриха прашни пътечки около него, реши да се премести в Долната махала. Знаеше, че там не го долюбват, но се престаши. И на таласъмните им дотягаше понякога самотията.

Имаше един лют ловец, който все се канеше да застреля Вартоломей, да го препарира и да го сложи за плашило в градината си. Той вечно ходеше намръщен, псуваше под път и над път, а лицето му беше осеяно с червени жилчици. Викаха му Лютивото.

Тая неделя Вартоломей окончателно се изнесе от дядо-Тодоровия таван с предчувствието, че може би ще съжалява, но се утешаваше, че в Долната махала все още имаше къщи, в които не беше влизал. Пък и време беше да си го върне на Лютивото. От миналата година, когато извади от крака си шепа сачми, се беше врекъл на една кървава вендата.

Къщата на Лютивото беше килната на една страна. И не от старост, тя и на млади години си беше такава. Майсторите излязоха нефелни, пък и стопанинът много-много не придиряше. Само булката на Лютивото – Кинето, гледаше с големите си уплашени очи палата, в който нейният принц щеше да я настани. Гледаше и преглъщаше.

Вартоломей помнеше деня, когато Лютивото задърпа плахата жена да влиза в новата къща и да се готви да посреща роднините. Тогава селото беше младо и многолюдно, хората обичаха сборовете, да хапнат и пийнат, ходеха си през ден на гости, а през лятото по цели нощи седяха отвън, под асмите. Мъжете пиеха домашна ракия, препираха се за какво ли не, а жените бърбеха с плетка в ръцете и посягаха към чашите с

жълта лимонада. Хубави години бяха, Вартоломей пожъна славата си по едни широки и здрави тавани, където все още не течеше, не духаше отвсякъде, беше чисто, подредено...

Когато влезе в къщата на Лютивото, пак беше заваляло. Вартоломей се зарадва, че щеше да прибави мръсни следи по чергите, избелели и окъсани под стъпките на ловеца – стотици прашни и кални стъпки – най-често от гумените му ботуши. Нещастен човек беше той. Припечелваше от зайци и яребици, за глиганите нямаше кураж. Беше се опитал да убие сърна, но не успя – очите ѝ го гледаха точно така, както гледаше Кинето. И страхът го връхлиташе всеки път, когато гората го викаше, а той се мръщеше срещу нея и неясно защо ѝ се заканваше.

Тази вечер Лютивото беше изпил повече ракия и сега спеше, легнал възнак с все дрехите и съдраните си ботуши. Вартоломей се засмя, когато видя своите следи до калните пети на човека. И се отправи към тавана, за да се настани.

На сутринта пролетта изненада селото, грейна в очите му, изсуши сълзите, до обяд и локва не остана. Вартоломей легна да поспи веднага след първи петли, но нещо не го хващаше сън. Даже умора не чувстваше. И точно когато си каза, че всеки на ново място трудно заспива, я видя. Сянката. Облечена в бяла рокля, пребрадена в бяла кърпа, сянката на Кинето стоеше до единственото прозорче на тавана, като по чудо останало цяло, и го гледаше. Нямаше вече страх в очите на Кинето.

- Позна ме, нали? – гласът ѝ звучеше равно, думите се усещаха някак замъглени, приличаха на вятър, на ехо, на студено течение. Вартоломей мълчеше, не знаеше какво да каже на това нежно привидение в сумрака на пращия таван.

- Всички ме забравиха, но ти ме помниш, - продължи Кинето. – Беше там, когато той измери сянката ми

с червен конец, когато хвърли конеча, омотан девет пъти около върбова клонка, в темелите на къщата. Помня, че те видях и продължих да те виждам чак до часа на своята смърт. Защо не го спря?

Вартоломей преглътна буцата в гърлото си. Много пъти се беше питал защо изобщо се намесва в живота на хората, но не беше намерил правилния отговор.

Сянката трепна, долу се отвори врата, чуха се стъпки и мъжки гласове се запрепираха за цената на два убити заека. Вартоломей разбра, че няма да му се размине. Близко бе часът, когато ония долу щяха да му поискат сметка.

- Сега ще ми помогнеш да отведа Лютивото в новия му дом, а този ще го оставим на тебе, братко. За вечно ползване, за вечни времена. И да не си посмял да си тръгнеш оттука. Не премериха добре сянката ми тогава дялгерите, не видяха цвета на конеча – излезе оранжев. Довериха се на Лютивото, а на него всичката му работа е калпава. И ей на, килна се къщата на една страна и така си остана.

Сянката на Кинето се сви някак зиморничаво в белия си саван, после се стопи в ярката светлина на слънцето. След нея остана тънка миризма на билки.

Душата на Вартоломей заплака. За пръв път от толкова години не знаеше какво да стори. И му стана непоносимо тихо... Чак привечер женски глас завика, че Лютивото е умрял в съня си, пияницата му неден, сега кой ще се разправя, кой ще го погребва...

ДЯДОТО И КОЗАТА

Дядото запали печката. Виждах го как се суетеше, как едва-едва дотътри кофата с дърва, неумело насечени, едри, чворести. Печката повече пушеше, отколкото гореше, та и на двамата ни се насълзиха очите.

Не бях спал цяла седмица и от умора ми се виеше свят. Спомените ми така се разбъркаха, че не бях сигурен в нищо. А дядото все до печката и плаче, завалията. За бабата не пророни и сълза, а за тая изгубена коза се скъса да реве.

Аз спрях да се правя на таласъм, не виех, не чуках по стените, не се кикотех зловещо. В къщата стана съвсем тихо. Страх да те събере! Днес вече трябва да се наспя, стига съм търсил тая проклетата коза, дяволите да я вземат. Кой знае къде се е свряла, хили ни се, чини ни сеира. Дядото подсмърча, а аз обикалям драките да я търся.

Унесъл се бях малко, топлинката пролази по косматите ми крака, гърбът ми се поизправи, не ме болеше така силно. И се събудих от нещо на прозореца. Мернах го само. Беше бяло, бяло, чак втрисаше от белота.

Поразтърках очи. Гледам – дядото и той дреме до печката. Лицето му кротко, подмладено. Викам си дали пък козата не се е върнала сама и дядото да е щастлив като бебе, намерило майка си. И пак се унасям от топлото и от сумрака в стаичката.

Сепна ме бялото на прозореца. Абе сняг ли валеше, облак ли заседна в дворчето? И видях жена. Много приличаше на козата. Дявол мой, подскочих аз и се присламчих до стъклото. Мислех, че ми се привижда на тая светлина или сънувам. Ама седи козата жена на прозореца и гледа. Гледа само в дядото до печката, мен сякаш не ме отразява.

Дядото се събуди и почна да слага дърва. „Днес ще е сватбата” – каза на глас достатъчно силно, сякаш го

извика в тая самотия. „Каква сватба, дядо?“ – попитах аз. „Знаеш“ – дядото се усмихна.

И наистина помнех кога бабата и дядото се бяха взели. Тихо-тихо, бабата беше събула обувките си и стъпваше боса по пръстения под, а дядото я гледаше, както се гледа икона в черква. Тогава бабата попита: „Да остана ли?“, а дядото мълчаливо я прегърна.

„Гледай, навън е наваляло до прозореца чак“ – посочи дядото с костелива ръка.

Брех да му се не знае и дяволът! Пък на мене кози и жени ми са пред очите. Така е, като не съм спал цяла седмица като хората.

Дядото стана от столчето до печката и си легна на одърчето. Дълго придърпва одеялото, докато се зави. После тихичко задиша като птиче.

На сутринта го намерих пред вратата в пряспа бял сняг, прегърнал главата на козата си. И двамата се усмихваха в някакъв свой сън...

ДА СЕ СБОГУВАМЕ С ПЛАШИЛОТО

Нямаше как да се скрием от тоя ситен дъждец, който баба ми наричаше "ръможляк". Всички подгизнахме, но стояхме в двора на църквицата. Бяхме аз, три жени и един мъртвец. Жените подръпваха ръкавите на черните си жилетки. Лежеше си мъртвият в сандъка и хич не го беше еня за света, потънал на дъното на калната житейска локва. Вчера си беше здрав и читав, нощем често се отбивах при него, а днес, ей го на Плашилото – легнал на дрехите си, ни мърда, ни шава, устата му зейнала като изтръгната от пантите паянтова врата.

Три жени са и аз, чакаме поп да дойде да опеет покойника. Ама в тоя дъжд, Кита рече, хич да не вярваме на небесата, че ще ни пратят някой свят мъж. Мъжете изчезнаха. Ей тъй на, стопиха се един по един. Тоя ни беше последният. Кита гледа нажалено и уж плаче. Ама май дъждът мие лицето ѝ на невестулка. Обръща се към мене и с тънък гласец нарежда:

- Ключ за тая съборетина да имаше поне! Барем вътре да бехме влезли, все е сушина...

- Аз не мога да влизам. Свято място е. Ще дойде попът, казали са му.

- Не вярвам аз на тая, градската. Лъже. Мрази Плашилото и сега е баш времето да му го върне.

- Какво има да се връща на мъртвец? – мърморя аз, а Кита гледа сандъка, затворен с две изгнили дъски и покрит с мокри цветя.

- Има то, има... Ами да счупим катанеца. Гледай, вратата съвсем се е изкорубила. Веднъж да влезем вътре! Ден преваля, Плашилото ще вземе да вампиряса. - И ме поглежда многозначително.

Загледах се и аз в кривата църквица, килнала гръб на една страна, камбанарията се свлякла и никой не знае кога тежката камбана ще я повлече към калната

земя. Една трева е израснала в гробището, плочите се не виждат.

Кита се подпира на лопатата, сестра ѝ мълчи, щото вече ни чува, ни вижда. А аз гледам небето как плаче като в библейските времена и си мисля, че Плашилото може да мине и без поп. Помина си без даскал, щото махалата малка, помина си и без доктор, щото сме на края на света... Имаше си само мене – един истински таласъм за късмет.

Добре, че имаше и жени. Все пак утеха за дъртия вампир. Намериха се жени да го приберат, да го приготвят. А най-старата вече го чакаше – мокра, набъбнала, нацъфтяла...

- Давай! – рекох на Кита. – Троши катанеца! Слагайте го пред иконата на Божията майка. Тя ще го оплаче Плашилото, тя оплаква всички. Някой ден може да пожали и моята грешна душа на таласъм.

ВТОРО ПИСМО ДО ВАРТОЛОМЕЙ

ИЛИ САМ СЪМ

Пиша ти, друже, за да залъжа някак самотата. Останахме само аз и ти като древни останки от кораби на дъното на океана. Потънали в забрава светове бродят из моето съзнание, замъглено все още от съня. На границата между светлината и мрака вися с усещането за обреченост. Сам съм, никой не ме е потърсил.

Гората на спомените е издигнала пластмасовите си ръце към небесното одеяло и застрашително напомня за себе си. Все си мислех, че ще доживея края си в свободната зона на демоните, обикнали хората. Но някак си не успях да докажа качествата си, не ме забелязаха, останах си в малката гарсоньера на края на града - съвсем сам. Нощите ми са поредица от ярки избухвания на фона на нищото. Спомените ми гостуват един по един, някак организирано и тържествено. В полунощ им отварям съзнанието си, а те идват като пъстри картини на далечен свят, за който не съм сигурен дали все пак някъде не съществува...

Ослушвам се. В коридорчето винаги оставям лампата светната, защото не виждам добре. Но слухът ми долавя всяко движение – и най-малкото. Сега на стълбите някой потропва с тънки токчета и си търси ключовете, ровейки яростно в кожена чанта. Моят човек замина отдавна, но аз все още от време на време чувам особеното дрънчене на ключове – сладък звук, защото го свързвам с дома си. Крия се вече година, за да запазя спомените си. Отдолу ме търсят, пращат куриери, ама аз успявам да се изплъзна. Искам си живота и това си е. Демон без спомени отива за рециклиране.

Мисля, че всеки трябва да брани себе си. Докато може и както може. И да си свърши работата докрай, а

не - предавай спомените, ето ти нова самоличност, нови хора... Докато се усетиш, и мисленето ти сменили. Много са напреднали технологиите днес.

Аз съм решил друго – ще си чакам човека да се прибере от чужбина. Ще го чакам, защото ако го изоставя, той хептем ще забрави за тези две кротки стаички с книги по библиотеката, с изтънял възрозов килим на пода, с провиснали завеси на прозорците, чиято дограма се рони като захар. Тапетите са на едни дребни цветчета като полянка. Хубаво ми е тук. Крия се и чакам някой да се завърне. Все едно кой.

ЩЕ МЕ ПРОДАВАТ

Селото тънеше в кал. Гъста, лепкава, отчайваща кал, която миришеше на гнила шума и червеи. Таласъмът Вартоломей гледаше унило от тясното пространство на тавана към гората и се чудеше как щеше да излезе навън в тоя ръможляк. С годините тялото му натежа, от влагата нощем го боляха коленете, гърдите му просвирваха тънко-тънко, но сърцето му все така биеше куражлийски всяка нощ.

Опустялото село се смали, сви се като в орехова черупка, сгуши тъжните, порутени къщици една до друга, жал да те събере само като ги видиш. Вартоломей ги обикаляше една по една и ги разпитваше за болежките им. И те споделяха, сиромашките – я паднал покривът, я вятърът съборил комина нощес, я цялата градина била изровена в къртичини.

- А мене ще ме продават утре – каза най-младата, почти в средата на селото, опряла гръб в кметството и с очи, гледащи право в зелената гора.

- А, така! Това си е новина, - развълнува се Вартоломей. – Ще проуча аз тая работа, забравил съм кой беше живял тука, преди да опустее цялата махала.

И въпреки калното време и болките в коленете, таласъмът се надигна, слезе от тавана и пое към къщата избраница. Нямаше луна тая нощ, и вятър нямаше, глухо и пусто. Дъждът щеше да се обърне в сняг, щеше да пари кожата му, оголяла от хубавата някога козина.

Вартоломей вървеше и внимаваше да не пропадне в канавката, където се беше събрала кална вода, покрита с кафява шума. Минаваше дванайсет. Таласъмът безшумно влачеше олиселите си пети из локвите и му беше студено, студено. Да не вземе сега да се разболее.

Къщата стоеше на площадчето съвсем будна и някак разхубавена. Беше запалила няколко звезди в про-

зорците си, като по чудо запазени здрави. Тя приканваше небесните светила да огреят нощта ѝ, защото трябваше да се стяга за утре. Беше булка, щяха да я оженят. Вартоломей я погледа, погледа и му дожаля за старата хубавица. Реши да ѝ каже да не се престарава много, а после се отказа. Толкова щастлива беше къщата тая нощ.

Тропаха стълбите, една метла щъкаше наляво-надясно, в голямата стая чергите се поизпънаха, позакриха скъсаното, а огледалото се ококори и подхвърли, че кой знае защо, вече вижда и в тъмното. Две-три продънени тенджери се подредиха чинно в зеещия долап, който въпреки ревматизма си, успя да затвори вратичката. Масата стоеше изправена на своите три крака и репетираше стойката си – да не се килне на една страна, да не се изложи.

Вартоломей се вдъхнови и започна да одухва прахоляка, луната се облещи право в очите му, готова да помогне и тя. Цяла нощ се стягаха. Къщата по едно време каза:

- Дано да има деца. Дъските по пода са петимни за детски стъпки.

- Ще има, ще има – съгласяваше се Вартоломей, окрилен от мечти. Вече се виждаше как се крие зад дълги пердета, вие тънко и изкусно, а ококорените детски очички умират от страх.

- Няма да ги плаша много – каза той на къщата. – Само колкото да събудя любопитството им.

На сутринта махаличката беше облечена в бял кожух. Въздухът искреше, а слънцето се оглеждаше в прозорците. Къщата беше същинска булка. От покрива се спускаше воал и падаше върху лицето ѝ, тънка, прозрачна дантела се надипляше по стрехите ѝ. Вартоломей се събуди и за пръв път от толкова години коленете не го боляха, гърбът му беше изправен и той с лекота заслиза от тавана.

Чакаха целия ден, чакаха с възторг и умиление. После чакаха с надеждата, че нещо се е объркало, но ще се оправи. После чакаха някак по задължение. А когато съвсем се смрачи, къщата въздъхна и каза:

- Може пък утре да дойдат...

- Може – съгласи се Вартоломей.

Съгласи се, но знаеше, че никой няма да прекоси малкото дворче, няма да се качи по стълбите. Няма да тичат детски крачета из стаите. Таласъмът нежно опря гръб на стената на къщата, погали я с олисялата си лапа и реши тази нощ да не излиза навън. Щеше да поседи с къщата, да потъгуват заедно. Дано поне снегът се позадържи, стига с тая отвратителна, лепкава кал.

АНГЛИЧАНИТЕ

На дъното беше все още сухо. Тия дни не валя, та се позастоях. Миналото лято открих това място - къща с дълбок кладенец, който беше иззидан майсторски. Все още не се рушеше. Само от време на време се ронеше върху главата ми, а вятърът ми изнасяше цели концерти, колчем наминаше в изоставената градина.

Някога нашата прабаба ни разказваше за тайнствени градини, обитавани от странни създания и чудовища. Днес в село такива места с лопата да ги ринеш. През двор, през два. А какви чудовища се навъртаха там, не смеех и да мисля.

Полегнал бях върху стара слама и гледах кръгче небе. Чаках луната да се улови в него. Тогава щях да изляза, за да свърша това-онова из село. Ослушвах се. Краят на лятото бе близо. Щурците се надсвирваха в любовни серенади. Потънахме в зелено. Ако до седмица не завалеше, треволякът щеше да повехне, щеше да пожълтее, да изсъхне. Нападалата шума под краката ми - да се разлети на прашни облачета, паяжините да оплетат света тихомълком.

Луната ми намигна дяволито с оченца. Улицата беше, както винаги, пуста. В далечния ѝ край вече не светеха двете квадратни прозорчета. Там живееха най-новите жители на селото ни – семейство англичани, дошли от Острова да гледат кози в нашето село. Едно време имахме стотици кози. Вечер прииждаха, а хлопките им пееха по пътеките, после по голямата улица. И всеки ги срещаше, както се срещат деца след училище. Сега бабите я имаха, я нямаха по една-две козички. И те едни дребни, за нищо не ставаха. Щях да посетя аз тия англичани. Да им повия малко. Харесал си бях тавана им - височък, можех да пусна гласа си на воля.

Вървах из тъмницата, щото не светеха уличните лампи. Само пред общината блестеше една и все биеше на червено. Хората се подсмиваха – турила си била

кметицата фенер, да не я пропуснат мющериите. Луната тая нощ си играеше с мене. Ту се скриеше зад ридовете, ту грейнеше и сякаш че някой ми бъркаше право в очите. В края на улицата стана още по-тъмно. Съвсем навреме щях да пристигна. Англичаните казаха, че чак сега разбрали какво е сън. От чистия въздух било, даже спрели да пият хапчета. Стана ми игриво и на мене, много ми се искаше да плаша читави хора, а не баби и дядовци, дето сами вампиряваха и плашеха мене.

Спря ме нечие шъткане. Идваше откъм хрусталака на пустата улица. Доближих с най-тихата си стъпка. Познах ги веднага. Двама от Долната махала.

- Дай да дръпна! – това беше гласът на Голямото.

- Ше влазяме ли бе, бате?

- Още малко. Луната да избега зад оня облак.

- Ами ако коня ни се опре? Ако се разцвили? Тия може да имат и пушка...

- Не бой се! Тия спят като заклани. И са глухи. Проверено е...

Ааа, не сте познали, аверчета мои. Те са глухи, ама аз все още чувам добре.

Да видим сега вие дали ще чуете...

Гласът ми беше дрезгав, силен. Извивах в тъмното, после стенех, кикотех се. Бутах ги един срещу друг... Избягаха. Едното от квадратните прозорчета светна, залая куче някъде отзад. Сигурно беше вързано.

Пред портичката имаше пейка, та поседнах. Не ми се участваше в суматохата. Щях да дочакам първите петли и исках-не исках, щях да се прибера в кладенеца. Дано и утре да не вали...

ЗЕВЗЕКА

Дъждецът беше измил пукнатото стъкло на мутвачето. Дворът се виждаше кален и пуст. Стъпките на дядото се отбелязваха чак до портичката - плитички, провлачени. Почти усещах старческият им дъх. Есента дойде просто за ден. По-светло беше, все още топло, но нощите захладнаха. Боляха ме коленете, когато правех поредната си обиколка из село.

Беше пусто, искаше ми се да кажа мъртво. Къщиците се свиваха в треволяка, буренът задушаваше всяка пътечка, а листата се трупаха отгоре като саван. Вървях към площадчето, където беше единственият магазин в село. На табелата си стоеше старият надпис „Смесен магазин“. Отвън имаше две очукани масички, на които седяха всяка вечер мойт дядо Тодор и приятелят му от младини – Пешо Зевзека. Не слизаха от масата, докато не изпразнеха шишенцата с ракия. Добър беше дядото, ракията само развързваше езика му. Почваше се една безкрайна препирня за старото време. Зевзека разказваше все една и съща история, на която дядо Тодор винаги се сърдеше, ръкомахаше, потропваше с бастуна. А после, като влезнем вкъщи, дълго плачеше.

Тая вечер беше по-тиха. И совата мълчеше. Луната беше захлутила върху лицето си възглавница от облаци и спеше. Беше работно време, ама на! Искях и аз да привърша. Изредих къщите, простенвайки в комините, посмях се със зловещ кикот, хлопах по прозорците, поразместих дъски и керемиди... Това последното много не стряскаше хората, щото къщите се рушаха, сякаш болест ги беше налегнала. И таласъм да си на село днес, не беше лесна работа!

Таман завивах покрай площадчето да прибера дядото, и ги срещнах. Две души, ясно изрязани върху студените локви на пътя. Човешки души. Прегърнали се и се смеят. Спрях и се скрих зад едно голямо дърво.

Прав щеше да излезе дядото. Христо и Лила си бяха все още в село. Напрягах се да различа всеки звук. Нямаше какво да се чуе. Замлъкнали шурци, забягнал вдън земята вятър. Само странното гъргорене на двете сенки. Като че пееха. Не разбирах значението на думите, но си припомних оня ден, когато намериха двете тела в полето. Зимно поле, от което можеш да се поболееш само като го гледаш. Тогава дядо Тодор ми каза, че Зевзека имал пръст в тая работа. На неговата съвест лежали измръзналите до смърт Лила и Христо. Все се подигравал с тях, карал ги да правят разни неща. А те, божи твари, на всичко ще повярват. И се смеят, смеят...

Дядо Тодор рече тогава: „Друго не знаят освен да обичат. Така са родени. С любов, която на нас не ни трябва много, но за тях е всичко.“

Той, Зевзека, тогава ги пратил да посрещат Дядо Коледа. Идвал бил с цяла шейна подаръци... И хукнали Христо и Лила ей тъй, само по жилетки, по чехли. А Зевзека си излязъл от заснеженото дворче с топлия кожух на гърба и с косматата качулка върху празната си, впиянчена глава. „Ха-ха! Как ги изпързалих тия малоумници! Гордостта на селото, селските идиоти...“

Сенките закимаха с глави, сякаш ме поздравяваха. И ме отминаха. Аз продължих надолу. Бях вече близо до магазина, виждах двете масички, лампата хвърляше болезнена светлина върху голите старчески глави. А думите летяха като оси, бръмчаха и жилеха. Обясняваха човека и неспособността му да обича. Дори себе си.

ЛИЛА И ХРИСТО

Когато Лила и Христо се заженяха, цялото село настръхна. Не може, братовчеди са, малоумни, белязани. То затова са на тоя хал, дедова кръв се сменя, иначе изтича през кожата. Така говореха селяните, петдесетина на брой, в пръснатите по баирите планински махали. Някога къщите светеха белосани, усмихваха се щастливо в зелената прегръдка на дърветата. Днес пак се усмихваха, но с изпопадали от старост керемиди и олющена мазилка, тухлите се провиждаха като кървящи рани по стените.

Лила и Христо бяха единствените по-млади хора в селото. Живееха един до друг в уличката до старата черква. Махалата опустяваше и от ден на ден хората се стопяваха на хоризонта. Вартоломей спеше на тавана на Лила и често мислеше, че ако колите, дето заминаха, се подредят по шосето, керван щеше да стане. Можеше да опре и до другата планина.

Вартоломей беше най-старият жител на селото, зарекъл се никога да не го напуска, макар че много от роднините му се изселиха – кой в Големия град, кой по чужбина. Странен таласъм беше Вартоломей. Не държеше карез на човеците, обичаше си работата, но щем бродеше от баир на баир, тършуваше по тавани и мазета. Често правеше компания на старците през дългите зимни нощи. Вартоломей се случи и до дядо Стамо - при кончината му. Какъв студ беше, каква буря се изви по снежните баири. А дядо Стамо душа береше в малката соба, току приплакваше в тъмното, но само вятърът виеше през пролуките. Нямахме човек при стареца, поне печката да запали, все още се намираха дръвца в сайванта.

Вартоломей се блъскаше с проклетата вихрушка, мислеше вече да се прибира, когато реши все пак да наобиколи дядо Стамо. Влезе в собата, хвърли още едно одеяло върху стареца, запали печката, макар че

го беше страх от огъня. И таман се разгоря, дядо Стамо вдигна треперещата си ръка и повика таласъма до себе си.

„Само да не се прекръсти, - мислеше Вартоломей. – Или да не извади някоя икона.“

Но дядо Стамо гледаше в полумрака, а възпалените му очи бяха пълни със сълзи.

- Те сега вече те видох, - прошепна старецът и се помъчи да надигне глава от възглавницата. – Син ми не идва, ти си тука, до главата ми. На тебе ще ти обадя.

Вартоломей приведе олисялото си лице. На светлината от печката космите му рижавееха, кривите таласъмски зъби, пожълтели от времето, проскърцваха, усните, обезкръвени и пресъхнали, помръдваха изненадано.

- Какво ще ми обадиш, дядо?

- Там, между двете къщи на белязаните, е скрито злато... Селвери ага намерил жълтици някога, ама те изгорили къщата му. Ей тъй на, сложил връвта под главата си, а в полунощ от възглавката дим излязъл и пламъци потопили цялата одая. Изгорял Селвери ага, стигнала го хайдушката клетва.

Дядо Стамо дишаше плитко, изговаряше думите трудно, но толкова ясно, че Вартоломей си помисли - друг говори през неговите уста.

- Било е отдавна, дядо, - успя да каже. – Намерили са го иманярите.

- Там е златото, там е. Викай из селото да се извади веке, че много зло се е насъбрало на това място, хора ще пострадат.

И дядо Стамо се закашля от вълнение, замаха с ръце, а после изведнъж утихна. Сякаш дете с нежна въздишка заспа в ръцете на майка си. Вартоломей затвори очите на стареца.

Сега седеше на тавана на Лила и се чудеше на кого да разкаже всичко това.

А Лила приставаше на Христо, облякла булчинската рокля на баба си. На гърдите ѝ просветваше наниз от пендари.

Вартоломей и Зевзека видяха наниза от пендари върху гърдите на Лила едновременно. Единият се разтревожи, другият се зарадва. Таласъмът помнеше думите на дядо Стамо – лоша поличба беше скритото имане.

Цяла седмица Вартоломей рови калната поляна между къщите на Христо и Лила, но нищо не намери. Това се случи през март, а дядо Стамо почина в най-студената февруарска нощ. Вартоломей виждаше измъчената душа на стареца как снове, как почуква с бастунчето върху поляната, а лицето му се криви в тъжна гримаса.

Дълго го следи и – нищо. Старецът изчезваше по ранни петли, а Вартоломей сядаше на поляната и посрещаше първите слънчеви лъчи самоотвержено, сякаш свещенодействаше. Изпитваше някакъв мистичен ужас от тия моменти, но никога не ги пропускаше. После се прибираще на тавана, но нямаше заспиване. Това разбойническо съкровище не му даваше мира. Зло се е насъбрало, хора ще загинат, каза оная нощ дядо Стамо. Смъртта беше в очите му, а той за златото мислеше. Пазеше ли някого, или го мамеше към погибел?

И ето, в тая минута Лила излезе от мутвачето, а на шията ѝ блеснаха пендарите. Вартоломей тъкмо се качваше към тавана, уморен от нощните похождения. Застина на третото стъпало и ни напред, ни назад. Не можеше да бъде, как тая божа душа, дете живееше по милост хорска, беше изровила жълтиците.

Лила си пееше нещо, както винаги, и ситнеше по двора. Баба ѝ седеше все вътре, не излизаше, откак съвсем ослепя.

- Лиле, Лиле ма, къде се затри? - чу се гласът ѝ някъде от дълбокото на къщата. - Да запалиш печката, чу ли?

Но Лила не чуваше. Макар и студена, пролетта беше тук, носеше ухания, цветове и щедро ги пръскаше из селото.

Вартоломей се върна обратно по стълбите и реши да проследи младата жена. Виждаше я да се озърта, да пристъпва през двора, а гледаше все към талканата, дете събираха сено за козичката. От Христо тая сутрин нямаше и следа. Сигурно беше заминал козар, дошъл му беше редът, значи.

Лила се мушна в талканата. Вартоломей се прокрадна след нея. Видя я как свали жълтиците от шията си и ги скри между двете широки греди. Но не видя лисичата муцуна на Зевзека, който беше легнал в селото и таеше дъх.

Вартоломей излезе преди Лила, не искаше да я плаши. До вечерта спа непробудно и сънува своите таласъмски сънища.

А точно преди да се събуди, талканата пламна. Лила и Христо викаха, тичаха към кладенеца и мъкнеха кофи с вода. Бабата излезе, а огънят пареше слепите ѝ очи. И странно, но само тя видя двете гърчещи се сенки – на човека и таласъма, които панически скочиха от талканата и се затъркаляха по двора, онемели от ужас.

Късметлия излезе Зевзека, само палтото му изгоря и белези му останаха по ръцете. Талканата се превърна в пепелище, стърчаха единствено две широки дървени греди, недокоснати от огъня, и светеха всяка нощ с красивия отблясък на златото. Душата на дядо Стамо бродеше из пепелта и нещо си говореше. Вартоломей разбираше, че старецът е щастлив. Щастлив беше и таласъмът въпреки опърлената си козина.

ЗЛАТНАТА ЖЕНА

Вартоломей знаеше, че иманяри се навъртат край селото. Чужди хора, кой знае откъде, лицата им като пръстта, която нощем ровеха, в очите им просветваше огънчето на безумие. Виждаше таласъмът, че лукавият се е сговорил с тия двамата да прекопаят селото, да претърсят къщите, талканите, всяка барака, изпречила се на пътя им.

Най-напред ги видя в гората, бродеха из храсталаците с фенерчета в ръцете и си шъткаха един другиму. Вадеха от джобовете шарени конци и ги връзваха тук и там. Вартоломей много искаше да разбере какво отбелязват и започна да ги следи. Не пипаше нищо, не разместваше, гледаше да стъпва тихо, беше невидим.

Няколко нощи таласъмът броеше стъпките на иманярите и ето че те най-сетне спряха на широкото място, което отделяше последните къщи от началото на гората. И угасиха фенерите, и настана черна нощ, ни лаеше куче, ни петел се обаждаше, замлъкнаха даже птиците. Вартоломей се уплаши, чак се изненада от себе си. Тогава го видя как просто се появи от нищото. Плахо, оранжево пламъче трепкаше в средата на голата поляна и сякаш намигаше някому. Ни луна, ни звезди, светът се изпразни, превърна се в една от ония, черните дупки, и засмука живота в себе си. Вартоломей притай дъх. Беше чувал историята за Селвер али и знаеше странното парче земя, където нищо не никнеше. Ей тъй на, ни трева зеленееше, ни трън цъфтеше, само гола пръст, която лятото посивяваше и се носеше към гората като облак прах, а зимата се омесваше в дълбока, лепкава кал.

Пламъчето очертаваше все по-големи кръгове, сякаш прекаждаше поляната преди богослужение. Вартоломей, загледан в него, почти забрави иманярите, присламчили се благоговейно към театъра от светлина и сенки.

- Почваме ли? – попита плахо единият.

- Още малко, казано е в полунощ... – гласът на втория беше дрезгав, навярно от цигарите.

Вартоломей огледа потъмнялото небе, послуша ветровете, кротки и сънливи в тоя час на нощта, и реши, че няма да чака дълго.

И ето, двамата мъже измъкнаха отнякъде одеяло и мълчаливо закрачиха към играещото пламъче на изоставената поляна. В началото вървяха някак спънато, колебливо, после забързаха. Вартоломей се виеше след тях, втренчил недоверчиви очи в огъня. Чудеше се дали духът на Селвер али е още тука, дали все пак не е отлетял за Стамбул, както се канеше последния път. Странен човек беше Селвер. Добър към деца и старци, а към мъжете и жените – безогледен и жесток. Когато дойде в селото, със себе си водеше магаре, натоварено с дисаги, тежки дисаги, магарето едвам пристъпваше. Някои казаха тогава, че Селвер си кара златото и хич не се плаши от разбойниците по пътищата.

И вдигна Селвер али къща на това, същото място, до гората да е, ама все едно се посели в пустинята. И жена си доведе отдругаде, от гората излязоха, кога се явиха пред ходжата.

Хора разказваха, че от тоя ден златото взело да се топи, да изчезва малко по малко. Тръгнало било след жена му Айрие, която го напуснала една нощ. Но Вартоломей знаеше, че Селвер беше убил Айрие и я беше погребал в двора на къщата. Оттогава и мястото боледуваше, стоеше като тумор върху зелената гръд на селската земя.

Пламъчето изчезна под одеялото на иманярите. Те постояха една-две минути, сякаш в почуда от онова, което бяха сторили, после затичаха към гората. Сега щяха да дебнат кога стопанът на съкровището ще го напусне, и ако имаха кураж, да го изровят. Таласъмът не ги последва. Изчака да се скрият и бавно запристъпя към одеялото, което се беше размърдало. Една жена

седеше на земята със скръстени в скута ръце. Беше само по риза. Криеше нещо и се усмихваше.

- Айрие ли се казваш? – попита Вартоломей.

- Айрие, Айрие – повтори тя и му показа златната фигурка, която пазеше в шепите си.

- Ето, това съм аз... Виждаш ли колко съм красива?

После му подаде фигурката, която просветваше в мрака като запалена. Вартоломей я взе, наистина беше гореща, за малко да я изпусне.

- Ей тъй ме държеше Селвер Али, на миндера ме слагаше и по цял ден ме гледаше, щото ме беше позлатил цялата. Най-много злато натрупа на гърдите ми, блеснах, ама не като варакосаните икони в християнската черква. Трупаше, трупаше, докато една нощ започнах да се задушavam. Викам му, Селвер, тежи вече, стига слага туй злато, няма да понеса повече. А той само се смее и прибавя още и още. И ето, сега се моля някой да го изрови проклетото, да ми олекне, да прегори пламъкът му, да си ида най-сетне у дома.

Вартоломей мълчеше. Протегна несръчно загрубялата си лапа, погали жената по тънката забрадка.

- Ще ги върна, - каза, - иманярите. Ще ги върна. И ще копая заедно с тях. Ще извадим златото, обещавам.

Айрие се усмихна, загърна се с одеялото и се стопи в мрака. Беше като измислица, но таласъмът несръчно стискаше златната фигурка на красива, млада жена, чието сърце вече биеше в дланите му.

ТРЕТО ПИСМО ДО ВАРТОЛОМЕЙ

ИЛИ В ПАМЕТ НА ЕДНО КНИЖНО ПАЗАРЧЕ

Пиша ти пак, макар да не знам в тая зима дали писмото ми ще те намери в село, и да ти кажа, че много ми липсват нашите нощни беседи. То сега не е и за говорене, ама на – теглят се думите, напъват се да излязат, душа да срещнат, все едно на дявол или на ангел. Седнал съм до едно ограждение, а в него, казват, имало фонтан. Ама го спрели, щото мъж някакъв загинал, ток го ударил. Любимо ми е мястото, знаеш, улавям душата на човека. Още се лута в тъмното, а плачът му отехтява като котешко виене по сградите. Студено е днес, пусто. От утре ще бъде още по-пусто, щото няма да ги има вече сергиите с книги, изнасят ги. Само човеците от камък ще останат да тъгуват за тях.

И аз жалеех, нищо, че бях отскоро в града. Толкова много истории витаеха във въздуха. Само аз навярно ги виждах как плахо надничат от страниците, поотупват се от праха и тръгват да бродят по улиците. Някои бяха стари познати и вървяха заедно, други предпочитаха да са сами. Трети сега се запознаваха, разказваха си патилата, въздишаха от любов или се намразваха за цял живот само като се погледнеха...

Следвах ги по тесните улички, по стръмните стълби на кооперациите, качвах се с тях по таваните, слизах в мазетата. На сутринта историите се прибираха по старите книги, а аз си ги разказвах дълго време, докато най-последно затварях очи на някой таван, пълен с вещи и паяжини. Места за спане на това книжно площадче имаше много.

Докато една сутрин изгубих историята на Кармен. Ей тъй на, не се прибра немирницата, знам ли дали се криеше, или нещо ѝ се беше случило. А онова лято

беше горещо и прашно. Кашлях, щото въздухът мръсен, а и колите на гражданите ставаха все повече. Два гълъба пред очите ми отвориха немощно човчици и повече не ги затвориха, легнали по гръб и обърнали лице към небето. Да, Вартоломей, понякога и градът е тъжно място за живеене.

Кармен беше героинята на една тънка книжка, която лежеше на последната сергия, съвсем в края ѝ. Беше млада жена с дълга, черна коса и разбира се, с червена рокля. Ти не си виждал жени в такива червени рокли. Хората се заглеждаха в книгата, но никой не я пожелаваше за себе си.

Видях за пръв път Кармен преди две години. Таман бях избягал от село и малко ти се сърдех, че реши да останеш. Сблъсках се с нея на ъгъла на книжното пазарче точно в часа, когато историите излизаха на разходка. Беше развяла дълги, червени поли, с които метеше прахоляка на улицата, и гледаше светофара. Нервно потропваше със старомодните си обувчици. Реших да я проследя, но не се справих. Успях да стигна до входа на една кооперация и там Кармен изчезна. Полутах се, полутах по етажите, уплаших две жени с накъдрени ситно-ситно коси, а после се отказах.

Точно това лято бях открил г-н Томов, прекрасен събеседник. Живееше сам в огромен апартамент, всеки ден социалните му носеха някакво блудкаво ядене и го наглеждаха. Г-н Томов имаше огромна библиотека, сам беше написал някога любовен роман, но тук историите бяха опитомени, знаеха си мястото и никога не се решаваха просто да избяга нанякъде.

Когато Кармен не се прибра, беше сряда, гореща и вкусна, ленива, чревоугодна, с музиката на улицата долу, дето дрънчаха трамваи, поочукани, старички, но някак спретнати и щастливи. Не можех да заспя, тревогата ми се засилваше и трябваше да помисля какво да сторя, къде да търся Кармен, кого да питам, кого да викам на помощ. А човекът от сергията нищо не беше

усетил. И нали разбираш, Вартоломей, отлетях право при г-н Томов. Рано беше, но той винаги ме изпреварваше, успяваше да се натъкми криво-ляво, да стане от голямата спалня и да седне в любимото си кресло. Подпираше немощни ходила върху един куп с книги - дебели томове от "Большая советская энциклопедия", архаична останка от едни времена, които помнех и които не смятах за толкова мракобесни, колкото ги изкарваха днес. Но това е друга история, приятелю, за нея трябва да си побъбрим заедно в някой щастлив ден.

Да, Кармен се изгуби, а аз сякаш изгубих душата си.

Г-н Томов ме изслуша, разкашля се по едно време, помоли ме да намеря цигарите, защото сестрата ги била скрила, после каза, че трябва да си направим план. През цялото време обаче имах чувството, че знае нещо, което не иска да ми каже.

Вечерта отидох при входа, където първия път бях загубил от погледа си червената рокля на Кармен. Беше единствен вход на занемарена кооперация, полупразна, долу вратата не се заключваше, миришеше на урина и готвено. Пощенските кутии зееха като мъртъвци. Чак аз се потресох. Само за една година сградата беше остаряла съвсем. Сиромашката, нямаше кой да се погрижи за нея. Реших този път да се кача и на таваните.

Прашно, паяжинно, миришеше на влага и мухъл. Покривът на няколко места със сигурност течеше. Във влагата горещината беше непоносима, чак задушаваше. През капандурите прозираше като в мъгла едно крайче на ленивата луна.

И тогава долових нечия въздишка, после – тананикане на песничка, съвсем неясна, някак безсмислена, но жизнерадостна и въобще не на мястото си на тоя забравен таван с изоставени вещи най-малко от три поколения.

Приближих, сърцето ми се разтупа, дано да е тя. Имаше толкова бездомни в тоя град. Като нищо се е вмъкнала някоя клошарка.

И я познах – тънката сянка на Кармен, изправена в отсрещния ъгъл. В мрака я виждах ясно – беше облечена в дънки и блузка. Не ме усети, продължаваше да тананика, а в ръцете ѝ се полюшваше часовник на верижка.

Притаил дъх, аз я гледах, докато тя не прибра часовника в джоба си. Тръгна към изхода на тавана. Очаквах старата ѝ история да ме погълне, да я видя отново влюбена в оня красив морски капитан, а косата ѝ да се развява на палубата под солените пръски на вълните. Знаех тази история почти наизуст. Кармен, вечно влюбената Кармен, с червената си рокля, се втурваше в десетки приключения и накрая, разбира се, не се женеше за романтичния капитан, а за собственика на търговския кораб. Тук историята мълчеше за подбудите ѝ, но Кармен беше импулсивна и решаваше нещата на секундата. И уж добър край – богато семейство с традиции, къща на брега на морето, две палави дечица, къдрокоси и с румени бузи като ябълки, а на мене винаги ми ставаше тъжно.

Вървах след Кармен и се чудех какво беше замислила в горещата нощ, потънала в пот и прашна немара. За мое изумление, тя тръгна по познатия ми път към апартамента на г-н Томов. Само веднъж се обърна и се засмя, а аз разбрах, че ме е усетила. Не я заговорих на улицата, изчаках да влезем във входа, даже мълчах, докато не стигнахме втория етаж.

- Е, добре, видя ме. Какво става? – гласът ми леко стържеше, бях развълнуван.

Пряма, както винаги, Кармен изтърси:

- Искам нова история.

- Това е незаконно, нали знаеш?

- Знам, ама искам. Не може всичко да ни бъде забранявано. Айде малко демокрация и за нас. Да се уза-

конят смесването на герои, опциите за промяна, обръщането на времето... И създателите на истории да не се считат за криминално проявени...

Тя упорито подтичваше към последния етаж, където се намираше и апартаментът на г-н Томов.

- А готова ли си да платиш цената? – подвикнах. – Няма да позволя на бедния г-н Томов да се подлъже по твоите фантазии.

- Ще позволиш, ще позволиш..

Кармен рязко спря и се вторачи в мене. Очите ѝ ме гледаха предизвикателно. Над главата ѝ играеха прашни лунни лъчи, в ръцете си държеше шал с неизвестен произход.

- Къде ти е роклята? – попитах. – Правиш ли си сметка, че можеш да останеш една блуждаеща героиня и вечно да скиташ по улиците, търсейки напразно своята история?

- Стигнахме – оповести Кармен, - за това ще мислим после.

- Ще мислим, ние ли?

Но Кармен сякаш не ме чу, отвори вратата, от която кой знае защо имаше ключ, и заедно влязохме.

В апартаента беше тихо, само отнякъде се чуваше шум от развалено казанче. Минахме през антрето, закачалката беше отрупана с дрехи. Миришеше на вехто и прах, на непрано. Г-н Томов седеше в любимия си фотьойл и четеше някаква книга с една огромна лупа в ръцете си.

- А, ето ви и вас... – странно, той не изглеждаше изненадан.

- Настанявайте се, където ви е удобно.

Кармен седна на пода, аз опънах уморени крака на диванчето.

- Да започваме! – каза бодро г-н Томов. Гласът му беше почти младежки. Той се обърна към Кармен и някак назидателно изрецитира:

- Ще ви напиша история, но с нея няма да можете да напускате книгата си. Ще имате нова самоличност, но ще бъдете като цвете в хербарий... Не е зле да помислите още малко.

Бях изненадан да разбера, че моят приятен събеседник е въввлечен в такива съмнителни сделки за смяна на историите. Тази мода сред героите напоследък добиваше невиждан размер. На книжното пазарче наставаше объркване, защото доста често историите се пишеха от некадърници и шарлатани. Те допускаха да се нахлува в чужда територия, крадяха сюжети, а някои герои наивници оставаха на улицата, бездомни и съкрушени. Имаше, разбира се, и такива, на които скитническата съдба им харесваше.

- Кармен, - хванах ръката ѝ. – Какво искаш да получиш? Животът ти е уреден, имаш такъв хубав таван на онази къща край морето. Харесвам го, харесвам даже децата ти...

Кармен ме стисна за ръката и заби нокти в дланта ми.

- Не ставай глупав, знаеш за какво съжалявам.

Разбира се, че знаех. Всички съжалявахме за едно и също нещо.

Разсъмваше се. Г-н Томов обсъждаше с Кармен новата ѝ история, чийто край аз не пожелах да науча.

- Попътни ветрове, момиче, късмет в новия живот – казах тихо, озъбих се на г-н Томов и се стопих във въздуха...

Сега седя до фонтана и дописвам писмото си, студено ми е, утре почват да вдигат сергиите. Още съм сърдит на г-н Томов. Историите се прибират една по една. Ранобудни книжари се суетят около кашоните. От последната маса един млад мъж купува книга. На корицата ѝ се усмихва жена в дънки и червена блузка. И аз знаех, Вартоломей, че повече нямаше да я срещна, защото тя избра друга съдба за себе си. Смела ли беше или безразсъдна?

НАМЕРЕНИЧЕ

Тихомълком се промъквах в затихналото дворче, цялото постлано с черги от бурени и листа. Невидим за човешките очи, аз бях огледало за животни и птици. Разбрах не онова, което изричаха, по-скоро осъзнавах някаква тяхна същност. Чух совата да къльне незнайната си съдба, после замърка огромен, сив котарак. Вече знаех цялото им съществуване.

Нашият демонски род беше стар. Имахме роднинска връзка още с първите таласъми. Това разказваше баба, когато бях дете, за да ме смири и научи на почитание. В тая къща се беше появила тя по време на Балканските войни, в нея скърцаше подпийналата ѝ душа в нощите на пълнолуние, описани така примамливо от оня таласъм Булгаков.

Сега имах време за четене. Училището го заключиха, опустяло и порутено, мизерно на вид, но с героичната душа на пионер, поставил основите на селище. В библиотеката му открих книги, които препрочитах с наслада. Даже на едни пожълтели листове си водех дневник.

Понеделнишката ми екскурзия щеше да е най-сетне до къщата на баба.

Промъквам се, копривата жули отвъдното ми тяло, ама аз упорито я кастря с ножа, който съм намерил на улицата вчера. Изпуснало го е онова цигане, дете все тарашува наоколо. Ето я пътечката. Дявол мой! То това си е само спомен за пътечка! Още малко и съм на вратата. Прагът е изгнил, от едната страна е съвсем пропаднал. Бутам и влизам. Сега вече разбирам какво е мрак. Мирише на прах и застояло, на мухъл и мишина. Дъските зяят безпомощни като чене на старец. Пропадам тук-таме. Стената срещу мене е оголила кирпичени тухли в зловеща усмивка.

И тогава го чувам. Остър детски плач процепва тишината, нарязва я на парчета, които се втурват към

мене. Няма как да ми се е причуло. Обичам в такива моменти зловещо да свири вятър или вой на вълци да долита от най-тъмната част на нощта.

Няма вятър, няма вълци. Има тишина и запустение, ясна топла нощ и детски плач, който идва от вътрешността на къщата. И Дявол мой! Звучи зловещо...

Събирам кураж. Зная, че не е моя работа, ама жива душа... Търси помощ.

Промъквам се покрай бабината маса за хранене и събраните накуп столове. Как съм могъл да забравя тази прекрасна къща с ухание на вехто и гнило. „Не се разсейвай, търси!“ – казвам си. Плачът е заглъхнал, сега е изненадващо тихо.

И го виждам, ококорено срещу мене. Бебе. Не е новородено, слава демонска! Но е мръсно, смуче пръстче и продължава да ме гледа. На коя ли човешка душа не се досвидя?!

Наведох се бавно и взех детето. Грях, не грях – няма да го плаша. Пък и отвикнах вече, щото в село не останаха много хора за плашене. Само се чудя, като го изнеса оттука, дали да го дам на циганите, или да си го гледам. Бабо, ти какво ще кажеш?

СРЕЩА С ВЕЩИЦА

Вартоломей вървеше по калната селска улица и мислеше, че нищо вече не може да го изненада. Зимите падаха като ледени висулки по рехавата му козина, летата пареха олиселите му пети. Получаваше известия от различни краища на света – кога по вятъра, кога облак се беше смилил над някой беден събрат в парижкото гето, кога рекичката в дола бърливо го осведомяваше за някой роднина. Безсмъртната му баба се местеше от село в село, искаше да съживи малко от малко пустите къщи, да поразговори мълчаливите дворове, да си побъбри с видимия свят. Него тя обичаше повече от невидимия. И тази любов беше предала на малкия си внук Вартоломей.

Нощта беше студена и лунна, сребристи пътеки бяха разчертали двора на дядо Иван като шахматно поле. Двата ореха поклащаха костеливи клонови и шушнехастари истории. Вартоломей ги изслушваше, а дърветата се захласваха от бърбурене. Дали всичко бяха видели и чули, не си ли измисляха тези чудати светове, в които и той искаше да се засели понякога?

Когато стигна до края на селото, беше вече среднощ. Приседна до кладенеца в последната къща, хубав, здрав кладенец, със суха зидария от груби ломени камъни. Загледа се прехласнато в лунните въжета, които се спускаха по комина на къщата, после реши да се покатери по тях, ама се отказа – вече не беше млад. Спомни си за една романтична среща в камбанарията на селската църква, там беше опасно, чувстваше се анатемосан, но това го привличаше и очароваше.

Сега доби вкус към порутените таванчета, само зимно време слизаше по стайте – горе понякога не се търпеше от студ.

Обърна се, защото чу ясни стъпки зад гърба си. И я видя. Веднага разпозна другостта на миризмата ѝ, до-

лавяше дъх на влажни борови иглици, на билки и на отвъдност. Една вещица го гледаше сякаш без очи. Беше навлякла нечие зимно палто, гумените селски ботуши ѝ бяха големи. Спря, когато Вартоломей се изправи срещу нея.

- Добра стига – продума вещицата. – На пълна луна се срещаме, дано да ни е на хаир.

- Горските същества – мислеше Вартоломей – нямат възраст, вещиците изглеждат стари, сгърбени и грозновати. Защо тази стъпва така напето под пълната луна?

- Мъртвея – представи се вещицата и се усмихна. Усмивката ѝ беше полъх, мисъл, внушение. Вартоломей ясно виждаше безизразното ѝ лице, слепите синкави зеници, не долавяше дишане.

- Тя е мъртва – каза си, - и го побиха тръпки.

- За пръв път ми се случва да изляза от гората. – беше пряма и рязка. – Ще ми трябва помощта ти, за да стигна до деветте извора.

Вартоломей беше чувал от баба си за магическите девет извора, слушал беше и за пазителката им Мъртвея. Не разбираше обаче защо е безпомощна онази, която пазеше границата между двата свята. Таласъмът се вгледа по-отблизо в слепите очи на вещицата, в сбръчканото ѝ лице, увисналата долна устна, в ръцете, които много искаха да се скрият и затова бързо се мушнаха под палтото. Разбра, че това същество е младо и уплашено.

- Ти не си Мъртвея – каза таласъмът и я докосна по рамото. Вещицата се дръпна и се преобрази, очите ѝ се избистриха, ръцете ѝ се оказаха млади и силни.

- Не съм. И се загубих, докато я търсех.

Трябва ми, много ми трябва Мъртвея. Без нея на Границата настана хаос. Прииждат всякакви същества, съвсем безконтролно се настаняват там, където не им е мястото. Може да не е моя работа, но аз обещах на

всички спасение. Поселищата покрай гората изнемогват вече от толкова много мигранти.

Младата вещица чак се задъха от възмущение.

- А пък виж при нас колко е пусто – каза Вартоломей. – Никой не идва тук.

Младата вещица чак сега се огледа. Лунната светлина беше достатъчна, за да види запустелите къщи, поругените огради, дивата растителност по дворовете, пустите кърища, по които никнеха само тръни. Дори реката беше пресъхнала. Едно тъжно, кално дърво, в което нямаше даже жаби. И помисли, че щеше да ѝ бъде трудно да избере, ако все пак ѝ се наложеше, между нейния пренаселен свят и този – онемял и оглушал от самота.

Вартоломей стоеше до кладенеца, младата вещица приседна до него. И двамата се загледаха в луната – незнайна, тайнствена, измамна. Таласъмът каза:

- Винаги е по- хубаво там, където ни няма.

Младата вещица се съгласи:

- Дааа! Нашите баби знаеха и това.

КАЛИНА

Вартоломей се събуди от лъчите на залязващото слънце. Като лъжица златист мед то прикапваше по хлебните краищници на хълмовете и пареше очите му, червени и късогледни. Таласъмът спусна клепачи и се потули в сенчестия ъгъл на талканата. Дядо Добри все се канеше да постегне покрива, да изида отново падналия на много места кирпич, ама не му стигаха я сили, я време, я желание. Напоследък тъга беше налегнала дядото, та повече седеше на прага, топлеше гърба си, потриваше кокалести пръсти и си говореше сам.

- Ей го, сине, ден се застоя, с майка ти барем да продумама, ама на, стиснала уста, дума не изпуца.

Вартоломей тънеше в сенките и паяжините на талканата и в полусън чуваше мърморенето на стареца. Умря му бабата тая пролет, син му замина по света, сам-самичък, старецът беше като изгубено дете в гъста гора.

И на, точно днес да се случи, самодива застана на пътя, държи скъсаното си було и плаче. Дядо Добри спря да мърмори и се загледа с помътнели очи. Виждаше я като сянка и сякаш булката му от оная нощ, когато свали брачната си риза и я сгъна прилежно на столчето до одъра.

Вартоломей заничаше през пролуките, слънцето оставяше тъмна дيريا след себе си.

- Пусни ме, дядо, булото да си зашия, без него съм обречена, ще ме затрият сестрите ми.

Дядо Добри уж чу, ама не можа да разбере какво викаше тая булка от пътя.

- Калино ма, ти ли си това?

Старецът се помъчи да се изправи, но ръката му не напипа бастуна.

- Калина съм, Добре, не видиш ли... – заумилква се проклетата самодива, а Вартоломей заслиза по изгнилите стъпала, за да види какво иска тая напаст.

Самодивата държеше булото си, раздрано, свлечено, подгизнало. Беше боса, косите ѝ се пилееха разплетени почти до петите. Кални вадички се стичаха като нежни ручей по навитите масури. Вартоломей отвори портата и пусна самодивата в двора. Дядо Добри я гледаше като унесен, чак очите му бяха побелели и сякаш светеха в настъпилия мрак.

Стояха сред двора – Вартоломей и една призрачна жена, толкова красива, че сърцето го заболя. Дядо Добри най-сетне успя да се надигне от каменния праг на къщата, трепереше от възбуда и се мъчеше да каже нещо. Вартоломей дръпна самодивата за ръката:

- Давай булото, аз ще го зашия. В къщата няма да влизаш.

- Защо да не вляза? Ще му прибера душицата на дядото, в гори тилилейски ще я завлека, по тревите ще ходи, на меко ще ляга, свободен ще бъде. Може млада билка да си намери и друга Калина.

Вартоломей се намръщи:

- Какви ги говориш? Няма ли мъже за крадене, та до стареца си опряла?

- Няма, братко, не останаха мъже по тия места, ни за работа, ни за крадене, само старци.

И самодивата някак безпомощно отпусна ръце, булото падна на калната земя. После тънката фигура се сви, потрепера, губеше сили. Трябваше да се зашие булото час по-скоро, иначе бедничката щеше да се стопи, да се слее с хилядите нощни сенки. Или още по-лошо, помисли таласъмът, да се превърне в обикновено момиче, за което хората щяха да казват, че е малко чалдисано.

Дожаля му, наведе се и взе прозрачната кенарена дреха, а тя опари ръцете му, сякаш всеки момент щеше да пламне. Вартоломей подскочи, но не изпусна кенара. В душата му се пробуди атавистичният страх на дедите му от огъня, който го караше да бяга и да се

крие. Булото на самодивата изгаряше косматите му длани, усети миризмата на опърлено.

Дядо Добри гледаше, сложил ръка на устата си, сякаш да спре някакъв свой отчаян вик на изумление. После докрета до мутвачето, сгушено в средата на двора, и влезе вътре. Вечност мина, не миг. Когато взе от стареца губерката, Вартоломей сякаш се събуди от най-големия си кошмар. Но всъщност нищо не беше свършило, а едва сега започваше.

Проклетата самодива се свлече между заспалите глухарчета, поникнали покрай двете локви, точно в средата на двора. Дядото изпъшка, а Вартоломей прободеше булото с губерката. Нещо червено се стече по дланта му. Нима е кръв, помисли, и едва не изпусна иглата. Редеше бод след бод, на два пъти го заболя, но скъсаното изчезваше и лека-полека дрехата светна в мрака като нова.

Самодивата скочи на крака. Дядо Добри пристъпи няколко крачки, забравил бастуна си, и рече:

- Калино ма, много се забави, толкова време се мина, остарях без тебе.

Булото се уви около нежните рамене на самодивата, косите се сплетоха, ризата трептеше на кроткия нощен повей.

Хвана стареца за ръката и го поведе към портата. Вартоломей поиска да каже нещо, после се отказа. Само помахаше с опърлената си лапа след тях. А в ухото му Калина шепнеша:

- При мене ще го доведе, при мене. Нали аз ти дадох червения конец...

ЧЕТВЪРТО ПИСМО ДО ВАРТОЛОМЕЙ

ИЛИ ТЕТРАДКАТА 1

Пиша ти, Вартоломей, защото трябва да споделя нещо с тебе, моя единствен другар по съдба. На един таван в стара софийска кооперация открих тетрадка и с нея любопитното ми сърце преживя истории, които ме трогнаха. Ще ти ги препиша така, както са си. Не искам да променя нищо, защото ти трябва да усетиш автентичността на човешкото страдание... Чети и се наслаждавай. Аз си доставих неизмеримо удоволствие...

Тетрадката 1

Срещах я всеки ден на стълбите на метростанция „Люлин“. Сред дивата гора на панелките, разпадащи се пред очите ми, лъскавото новичко стълбище крещеше някак показно и безсрамно. Напливът не спираше, разнолик, многопосочен, обхванат от безумната мисъл да бъде погълнат от зъбатите челюсти. И въпреки тълпата, която можеше да обезличи всекиго, жената се открояваше отчетливо, нещо повече – натрапваше се, засядаше в зениците ми. Аз отивах на работа с чаша кафе в ръка, тя просеше със същата пластмасова чашка - винаги празна.

И днес работният ден започна болезнено. Седях пред монитора и с часове отбелязвах всеки клиент - търпеливо, със служебна усмивка и неизменното „Добър ден! Заповядайте отново!“ Наоколо шумът ту стихваше, ту се извисяваше до онези децибели, които ми

причиняваха главоболие. Денят се точеше мудар, лепкав от пот и досада.

И тогава, точно в мига на безсмисленото вглеждане в собствената ми пустота, аз видях жената - лице в лице. Мършава, с редки и мазни косици, тънки като на бебе, с тъмна, широка дреха. Петната по плата лъщяха на изкуствената светлина.

Очите на жената гледаха малко остро и сякаш казаха: „Това съм аз и друга не искам да бъда!“ Беше взела хляб и го притискаше към гърдите си.

Ядосах се на себе си. Какво толкова имаше в тая клошарка? Сърцето ми притупа. Жената вече стоеше пред моята каса. Маркирах хляба, докато тя ровеше в джобовете си. Извади стотинки, броеше, а брадичката ѝ леко трепереше. Погледнах ръцете ѝ - те бяха сигурни и точни. Свикнали да стоят протегнати.

Казах: „Двадесет не достига.“

Жената не ме поглеждаше, чакаше, а лицето ѝ беше побеляло. Или обляно със светлина. Не посегна към хляба на лентата, грижливо прибран в тънката найлонова торбичка.

Озърнах се. Не зная защо се изправих на краката си и защо закрих очи с ръце. Сякаш да отмахна видение. После вече охраната побутваше жената към вратата.

Цялото ми същество крещеше: „Няма значение! Двайсет стотинки нямат значение! Нищо няма значение!“ А не чух нито звук. Когато жената мина през вратата, около тънките ѝ бебешки коси светлината на деня се завъртя в отчетлив златен ореол. Разбрах, че бях пропуснала нещо важно - може би срещата ми с Господ не се беше състояла...

С усилие се вгледах в следващия клиент: „Добър ден! Заповядайте отново!“

Това е, Вартоломей, само малка част от тетрадката. Ще ми обадиш дали историята ти е харесала. Хората

казват, че апетитът идвал с яденето. Оставам вечно
твоят приятел от големия град...

ПЕТО ПИСМО ДО ВАРТОЛОМЕЙ

ИЛИ ТЕТРАДКАТА 2

Ето ти днес, Вартоломей, още една странна история от тетрадката на тавана. Поднасям ти я съвсем автентична, дано да я разбереш. Някои неща аз не успях да схвана...

Тетрадката 2

Бяха я захвърлили на дъното на гардероба, пълен с дрехи, проядени от молци и избелели от агресията на времето. В спор с вечността времето се доказваше, като разграждаше всичко по пътя си.

Изписана с дребния почерк на „милата Виолета“, тетрадката се наслаждаваше на едно безвремие, огласяно само от разпада на тъканите и шепота на думите в себе си. Сутрин се будеше с вечния оптимизъм, че все някой ще я открие тук, в забутания на тавана гардероб, надупчен от дървояди, но с душа на боец. Поскръцваше старото дърво, проплакваше – особено нощем, когато мишките обикаляха около него. Кафяво и олющено, то много приличаше на „милата Виолета“. Тъжна женица, лицето ѝ като на лисичка, особено с рижата опашка на тила. Очите ѝ, пъстри и тесни, гледаха преценяващо, със съмнение в зениците. Усмиваше се някак насила, а устните ѝ се изтегляха в тънка черта на лицето. Все ги удебеляваше с едно червилце, което купуваше от книжарницата на ъгъла.

Там един ден видя тетрадката. Беше тъмносиня, с твърди корици, дебела и предизвикателна. Купи я и я скри в едно чекмедже на масивния скрин, останал от

баба й. Често обръщаше празните страници и мърдаше устни – като да четеше.

Двете стаички в края на улицата, старата кооперация. Времето ми се изплъзва. Кара ме да се гледам в огледалото. И какво виждам? Лицето на жена, извършила немислимото. Къде си сега, малко, сладко вързопче?

Донасят те. Ти спиш доверчиво, не подозирайки продажната си майка. Тихо е. Моливът скърца върху хартията, тетрадката се изписва. Плета тънки шевици от думи. Съшивам дантела и я постилам върху масата. Лист по лист...

Стаята в болницата е бяла. Твърде много бяло. Очите ми свикват, но умът ми се бунтува. Стерилно е, бездушно.

Вързопчето спи или плаче в метална кошарка. Вземам го на гърдата си в определени часове и винаги под надзора на нисичка медицинска сестра, която никога не ме гледа в очите. Този факт ме притеснява.

Вързопчето изчезва. Сестрата казва, че ще му правят изследвания. Плача целия следобяд. На перваза каца бял гълъб. Като ангел хранител е. Почуква с човчица по стъклото, разхожда се, накокошинва перца и гука. После отлита.

Нощта е задушна. Вързопчето ми липсва.

Виолета влезе в книжарницата и се загледа в рафтовете, отрупани с книги и албуми. Харесваше й тази цветова вакханалия. Миризмата на печатарско мастило дразнеше сетивата. Беше щастлива. Сърцето й вече биеше равномерно, умът й се избистряше. Почти завиждаше на това дебеличко момиче, което отегчено седеше на щанда и гледаше през прозореца.

- Дълго ли ще избирате? Щото съм в обедна почивка – прочегърта безрадостен глас.

- Аз само за малко – промърмори Виолета и леко докосна първата редичка с книги.

Необяснимо е. Така мразя тоя корем, който съществува отделно от мен, който ми пречи да дишам, по който всички се заглеждат.

Нещо в тялото ми расте като тъмна сила, кара ме да се чувствам чужда на себе си. Срамувам се от вида си, страх ме е. Това вече не съм аз. Как ще живея, господи?

И отново се гледам в огледалото. Няма корем, няма срам, няма нищо. Връщам се, благодаря ти, боже, връщам се...

Виолета искаше да се изповяда на това дебело момиче. Какво да прави? Лекарката беше казала петнадесета гестационна седмица, абортът бил изключен. А Виолета не помнеше добре. В квартирата на Таня завари шумна компания, някой все й сипваше в чашата, беше весело...Помнеше светлините на града там, в огромния прозорец. Угасваха бавно, чезнеха. После настана пълен мрак. Събуди се в спалнята на Таня с натезжала глава и следи от повръщано.

Вързопчето се появява в края на деня. Колко му се радвам. Не смея да го пипна. Чакам сестрата да ми го подаде, за да го накърмя. После го люлея, за да заспи. И с часове го гледам. Трябва да го запомня, господи, трябва да го запомня...

Гардеробът проскръцваше в дъното на тавана. Пълен беше с ненужни вещи. И една тетрадка, в която „милата Виолета” (така я наричаха всички във входа) беше писала странни неща. Преди ремонта изхвърлиха всичко. И някой взе тетрадката. После разказваше, че „милата Виолета“ си измисляла, щото никой не я помнеше бременна. Никой не вярваше, че може да има

дете. Беше живяла винаги в тази стара кооперация, където всички знаеха всичко за другите. Поговориха съседите, пожалиха „милата Виолета“, живяла тихо и самотно в своите две стаички, пълни с книги. А после забравиха. Но тетрадката, кой знае по какви неведоми пътища, попадна в книжарницата на ъгъла. Нечия ръка я беше поставила между „Гордост и предразсъдъци“ и „Човекът, който се смее“.

УЧИЛИЩНИЯТ ГЕРАН

Когато един ден геранът изчезна, никой нищо не разбра, защото хората бяха отишли в съседното село на събор. Вартоломей си спомняше колко развълнувани бяха и мъжете, и жените, как се стягаха за празника. Вадеха дрехи от скриновете, отупваха ги от нафталина и ореховата шума и дълго се гледаха в мътните старовремски огледала, донесени от някой крайдунавски град на Влашко. Вартоломей помагаше с каквото можеше, въодушевен от дълго чаканото събитие. Радваше се на звънките детски гласчета, които се пазаряха за мечтаното лакомство - захарния памук, а езиците им още отсега лепнеха от сладост.

До обяд селото се изпразни. Останаха само дядо Стойчо, кучетата и Вартоломей, а малко след това слънцето някак помръкна, зеленото се стопи и светът посивя. Вартоломей гледаше черния облак - голям юрган, покрил хълмовете край селото, и си мислеше, че пак щеше да завали и пак в неподходящ момент. Хората на събора щяха да се измокрят като кокошки.

Времето сякаш беше спряло, дъжд не завали, само се смрачи още повече, а облакът тъй си и стоеше над главата на Вартоломей, който седеше на прага на дядо-Стойчовата съборетина.

Не му беше добре на таласъма. Някаква тъга го притисна, заболя го точно в средата, където козината му беше поолисяла, но все още покриваше едни юнашки гърди. Гледаше към небето и говореше на облака:

- А мръдни малко по-нататък, не изсипвай толкова черна мъка над село.

Но облакът се полюляваше и сякаш се спускаше все по-ниско. До довечера щеше да удави къщите в черната си прегръдка.

Вартоломей се качи на тавана и си полегна. Помъчи се да заспи, но сънят му бродеше някъде другаде. Пред очите на таласъма черният облак се разпухваше като

втасващо тесто. Събуди го бученето на вода, на много вода. Не беше дъжд това, а божие наказание. Вартоломей се стресна не нашега. Скочи и се увеси върху рамката на прозорчето. Селската улица беше станала река. Мътна, разпенена, водата влачеше коренища и дънери, показва се тялото на удавена коза. И бученето се засилваше. Уплашената къща се понадигна на пръсти, но това не помогна. Водата нахлу най-напред в двора, наводни талканата, където дядо Стойчо беше натрупал сенцето, после кокошките се разкудкудякаха и накачаха по оградата.

Вартоломей откъсна очи от водата и хукна по стълбата.

- Дядо, дядо, качвай се нагоре, на тавана ела!

Но дядо Стойчо не можеше да го чуе, защото беше глух.

Вартоломей се плашеше от огън, той стопяваше силите му, ослепяваше го, краката му омекваха, почваше да заеква. През годините се беше наложило да угаси един-два пожара и можеше да каже, че успя като по чудо - да се справи и да оцелее.

Водата беше неговата добра стихия. Вартоломей пазеше училищния геран всеотдайно. Редовно следеше нивото, поставяше дървения капак, за да не падат листа и клонки от дърветата, внимаваше за кофата и синджира. И най-вече не позволяваше на децата да припарят до каменното му гърло, защото в съседното село едно момче се беше удавило, мъчейки се да изтегли пълната кофа.

Сега обаче водата заля селото, повлече със себе си огради и покъщнина. И добре, че ги нямаше людете. Само да можеше дядото да го чуе.

Вартоломей се огледа. До тавана водата нямаше да стигне, все пак се надяваше да не е божие наказание, а язовирът да е изпуснал. Погледът на таласъма се спря на дървеното корито. Щеше да свърши работа, колкото да открие стареца. И Вартоломей смело заплува по

уличната река, а за гребло му служеше голямата метла с дългата дръжка.

Слава богу, видя дядо Стойчо на стъпалата на една от къщите, дявол знае защо въобще беше там. Целият трепереше и триеше очи с ръкава на сетрето си, безпомощен като агне на заколение. Вартоломей го издърпа в коритото, чудо беше, че се побраха, но пък и двамата бяха дребни на ръст.

В този момент оня, черният облак, от който така и не заваля дъжд, ги похлупи, скри ги от света, скри ги от живота въобще. И само Вартоломей я видя. Лицето ѝ беше като есенна угар, прорязано от белези - едни от тях бяха още пресни и имаха цвета на ягодово сладко, а други избледняваха, обезцветяваха се сякаш пред очите му. Това лице се изменяше непрекъснато. Беше като самата вода, маските му изтичаха една след друга. Ярост и злоба, отчаяние, любов и покаяние, детинска радост, отчуждение...Нямаше чувство, което да не беше оставило своя жив отпечатък върху това лице.

- Дошла съм за дядото - каза съвсем тихо - само полъх покрай ушите на Вартоломей.

- Не го давам - таласъмът се престаши и я погледна в очите. - Рано му е още.

- Или стареца, или ще заля всички къщи до покрив.

Вартоломей се чудеше дали ще има силата да го стори. И си представи язовирната стена, затлачена с боклуци, изронена от времето, занемарена. Само с поглед проклетницата щеше да я събори.

Таласъмът реши да печели време, докато измисли нещо.

- Защо ти е притрябвал точно сега дядо Стойчо?

- Бабата по цели нощи го вика. Мъка ѝ е, съвсем ще вампиряса без него.

Тази новина смая Вартоломей, защото не очакваше духът на бързивата баба Кера да заседне между двата свята.

Полъхът покрай ушите му стана леденостуден. Дядото като да беше заспал, а облакът все така ги обвиняваше в своя мек юрган. Заспят ли и двамата, свършено е с тях.

И тогава Вартоломей си спомни за своето единствено притежание на този свят, за любимия си училищен геран.

- Вземи него и остави стареца. Още малко време му дайте. Нека баба Кера всяка сутрин се оглежда в герана, ще се хареса, защото водата ще я направи млада и хубава. Пък и помана ще сторим с дядото, до язовира ще идем, погача ще ви оставим.

Смъртта кимна с глава. Полъхът се стопи в тъмнината. Облакът се издигна високо в небето, отдалечи се и полека-лека се разтвори в синьото.

Дядото се събуди, таласъмът пусна метлата, коритото беше заседнало в калта, водата се беше оттекла.

Вартоломей знаеше, че без живата вода на своя кладенец нямаше да постигне безсмъртие, но кой знае защо, беше щастлив.

- Хайде, дядо, да се прибираме и да почистим къщичката си.

И дядото сякаш го чу, защото се засмя с беззъбата си усмивка.

СЛУЧИ СЕ

Случи се на поредната студентска бригада, в едно врачанско село. Бяхме избраниците на професора, защото другите ходеха да берат домати, а ние слушахме песните и приказките на бабите – бяха ни дали едни касетофончета да ги записваме.

Всяко време си имаше своите увлечения. Ние викахме духове или играехме на бутилка.

По правило се вечеряше рано и до полунощ огладнявахме зверски. Вадохме кой каквото има – морени, бисквити, с едно бързоварче си правехме кафе, сипвахме му коняк от по-евтиния (в селото не продаваха „Плиска”), пушехме „Стюардеса” и чакахме да мине дванайсет. После сядахме на пода (бяхме четири приятелки заговорнички) и въртяхме на запалена свещ един картон, на който с химически молив бяхме изписали азбуката.

Само Димка имаше починал роднина, затова въртеше ключа. Уж беше игра, а сърцето притупваше в момента, когато Димкиният ключ се заклащаше някак от само себе си и тръгваше по буквите, а тя ги шепнеше с гробовен глас. И да, този глас понякога трепереше, сякаш и нея я беше страх. Така духът оформяше думи, които навярно Димка измисляше. Тя си беше фокусник, артистична душа.

Докато една нощ настояхме друг да върти ключа. Теглихме четири клечки кибрит и късата се падна на мене. Взех ключа – стар, алуминиев, от врата на класна стая в училище, строено навярно през петдесетте години. Бяхме настанени в стаите му с високи тавани и дъх на дърво. Ключът не тежеше в ръката ми, а пареше. Червеният конец, на който беше вързан, се беше заплел. Разплитах го, а дланта вече ме болеше. Помислих, че ще ме дамгоса за цял живот. Обърнах се към Димка и протегнах ръка да й върна ключа, но тя беше излязла. Вратата поскръцваше от течението, обидена.

Насядахме около картоната и запалихме свещта. Аз държах ключа в центъра. В началото беше неподвижен, после се спираше буква по буква. Ясно изписа „Вартоломей“. Тогава влезе бригадирът и светна лампата.

На другия ден трябваше да отида в къщата на баба Цвета. Заварих я на двора, плевеше градината си. Беше приведена и като да свещенодействаше. Подвикнах и влязох. Баба Цвета се изправи, отри ръце в престилката, заслони очи и ме загледа. После тръгна към къщата, а аз – подире ѝ. Стаичката беше постлана с позакъсани черги, а на една кушетка с увиснала пружина беше метнато одеяло.

Седнахме и баба Цвета рече:

- Ношес е шетал пак Вартоломей...

Загледах я изненадано, после попитах:

- Кой е Вартоломей?

- Един таласъм, такъв като мене – и старата жена се засмя щастливо. – Айде да ти попеем – и погледна касетофончето.

Включих на запис. Баба Цвета редеше думите с мекия си глас, ръцете ѝ стискаха краищата на престилката, полюляваше се на ниското столче. Слушах я и мислех за странното име и за съвпаденията в живота ми.

- Ще дойда пак – казах, като се сбогувах – искам да ми разкажеш за таласъма.

- Ела на късна вечерка. Тогава най-често го чувам. Приготвя се, нещо гъргори, трополи по тавана. После тръгва да шета из селото.

Не знаех какво е вечерка, но не попитах. Едвам дочаках да мръкне. Кокошките в съседния двор се бяха прибрали отдавна. Училището светна, стана шумно, хлопаха се врати, всички като да се надвикваха. В дъното на коридора гърмеше музика. Погледнах си часовника - минаваше десет.

Издебнах удобен момент и се измъкнах, а сърцето ми бързаше пред мене.

Когато стигнах до къщата на баба Цвета, над селото беше паднал истински мрак. Луната ту се мяркаше, навлякла пижама от облаци, ту скриваше лицето си с ръкав. Видях къщата тъмна и някак странно притихнала. Побутнах вратата и влязох. В селото никой не се заключваше. Баба Цвета каза – да могат мъртвите да влизат и да излизат. Лъхна ме хлад, дъските бяха ледени и босите ми крака се вкочаниха.

Видях я в средата на голямата стая, шарената соба я нарече баба Цвета. По стените бяха накачени ковчорчета и престилки, които денем грееха като ясни слънца. Сега тук димеше газена лампа, а на масата седеше млада жена и щастливо се усмихваше някому. Лицето ѝ неясно се белееше в кръга светлина, а зад гърба ѝ играеха сенките.

- Влизай, влизай! – подкани ме тя. – Знам, че си родена на вечерка в събота. Очи са ти дадени за всичките светове.

И се засмя, а аз внезапно съзрях от другата страна на масата нисичко същество, косматото и гротескно със своята усмивка и зеници, в които можех да потъна. Дълбоки кладенчови зеници, а на дъното им мътна вода се плиска.

Вече виждах цялата стая. Страхът ми бе примесен с изгарящо любопитство.

-Къде е баба Цвета?

Гласът ми увисна в сумрака без отговор. Сега виждах ясно лицето на жената – много приличаше на булката от сватбената снимка на стената.

- Таласъмското ми сърце се радва – прогъркори косматото същество, а усмивката обсеби цялото му лице.

Като на клоун, рекох си, само дето не е червена. И изведнъж се успокоих. Извадих касетофона, любезно попитах дали мога да запишвам. После си помислих: „Боже, дали пък не сънувам всичко това? Толкова е абсурдно...”

- Записвай, записвай! Пък може и на мене да подарите една такава магия. Ще увековеча нощните си беседи.

Разказах за картоната с буквите, за Димка и ключа с червен конец, а накрая добавих:

- Бих искала да разбера защо името Вартоломей се изписа, докато аз държах ключа?

-Защото сме роднини - засмя се таласъмът.

И повтори:

- Защото сме роднини.

После ме загледа с кладенчовите си очи. В тях видях същата цветна стая, но някак по-млада и пощастлива. Момче и момиче свалят сватбените си премени, не чуват приглушения говор на малкото останали сватбари. Газеничето хвърля любовни сенки по стените. Ръцете на младоженците треперят. Но ето, някой удря по портата, стъпки от ботуши кънтят, груби мъжки гласове пронизват кротката нощ, нахлуват в щастливата, сънена стая и обагрят брачното ложе в червено. Същото червено, което бях виждала по плакатите и знамената на първомайските манифестации.

И ми стана болно, болно, и ме налегна непосилна тъга. И видях момчето как задраска с нокти по стената, плътта му се стопи и то се сля с бялата вар и шарените престилки. На пода останаха парчетата, откъртени от мазилката. Имаха вкус на болка.

- Ние сме, ние сме – смееше се младата жена, а пламъчето на газената лампа играеше в щастливите ѝ очи.

После всичко изчезна, баба Цвета влезе, понесла голям фенер, не запали лампа. Съблече бавно памучната рокля на избелели сини цветчета и дълго облича булчинската си премяна.

Когато си легна на голямото легло, луната изгръ в прозореца, кръгла и златна като току-що изпечена баница.

Вървах и мислех за тавана на апартамента си в София. Там имаше скрин и в едно от чекмеджетата бях виждала стари снимки. Сигурно щях да намеря черно-белите щастливи фигури на булка и младоженец, снимани в двора на селска къща.

„Какво нещо е кръвта“ – беше писал Булгаков в „Майстора и Маргарита“. Ръкописите не горят, може би и разказите на таласъмните остават записани в старите касетофони и някой ден някой ще ги открие. Може би...

ЧУДНАТА КЪЩА

В края на селото се беше сгушила Чудната къща. И тя – изоставена, и тя – полуразрушена, но много щастлива. Таласъмът Вартоломей усещаше как душата му попива утеха всеки път, когато обикаляше малките стаички и мутвачето. Повечето къщи често плачеха и той ги успокояваше. Една през друга му разказваха за себе си, канеха го в кухничките на кафе с леблебия и див мед, в гостните - на сладко от смокини. Понякога го изненадваха с тайна врата, забравен коридор, мазе, което миришеше на влага и мухъл и имаше дъх на съсирена кръв.

Вартоломей влизаше в къщите денем, за да поспи сред шарените черги. Често виждаше как цветовете един по един бягаха все към гората. Изпъстриха я и тя светваше, отваряше своите хиляда очи и се вторачваше в таласъмското му лице, на което винаги се криеше една неясна усмивка:

- Хайде, ела!

Но Вартоломей се измъкваше, като промърморваше вечното си извинение - къщите не могат без него, той е единственият жител на махаличката, забравена дълбоко в един от джобовите на планината.

През нощта Вартоломей обикаляше уличките - просто за всеки случай. Стенеше по тавани и мазета, виеше по порутените стълбища, буташе изпочупените керемиди, имитираше гласовете на животни и птици, надничаше с най-страшното си лице в празните прозорци. Не и не! Къщите проплакваха в съня си, някъде се срутваше покрив, стена се напукваше от толкова сълзи. Сънят на тези изоставени съществувания беше неспокоен, пълен със спомени. Те се будеха в утрото с мокри лица, но успяваха да се усмихнат с беззъба уста и веднага започваха да фъфлят своята история. А таласъмът Вартоломей се чувстваше длъжен да ги изслуша.

Само Чудната къща винаги мълчеше. Тя пазеше своите тайни, заровени дълбоко в мазето, скрити по ъглите, забравени на тавана. Тези тайни мамеха Вартоломей, той знаеше, че някой ден ще ги чуе.

Мълчанието на къщата създаваше за таласъма уют и спокойствие, а мутвачето му стана и дом, и вселена.

Помнеше как се настани за пръв път - разбира се, на тавана. Но после откри кладенеца с жива вода и бързо-бързо слезе долу, по-близо до еликсира, който го съживяваше всеки път, когато умираше от самота.

В мутвачето имаше картина.

Голяма, червена, сочна диня, прободена с нож, а семките – черни и лъщящи като очи, гледаха право отсреща, където се мъдреше спукано и мътно огледало.

Една нощ обаче всичките къщи млъкнаха. Грейна страшна червена луна, която оцвети залинелите покриви. Таласъмът Вартоломей тъкмо слизаше от порутения таван на дядо Иван, дето ровеше в сандъка му, за да търси един пищов, останал от Опълчението, и я видя. Чудната къща радостно танцуваше на лунната светлина. Все едно оживяваше къщурката на Баба Яга с кокошите крака, дето се местеше из гората на детските сънища.

Предните две прозорчета светеха с тихите, полюшващи се, пламъчета на запалени свещи. До преди малко се надсвирваха щурчови вариации и птичи трели, а сега и звездите бяха изчезнали. Тихо и тъмно. Светът се сведе до една къща, която танцуваше в кървава светлина.

Таласъмското сърце на Вартоломей най-напред се постресна, после се озадачи, а най-накрая се зарадва – в това затънтено село нещо се случваше. Той се плъзна по въздуха безшумно, изоставил тавана на дядо Иван, а вятърът леко гъделичкаше косматото му тяло. Тази зима беше понапълнял, защото се застоя в къщата. Много го боляха краката и не мръдна, докато не

дочака млада луна през март. Вещерското време започваше по пълнолуние, та той се измъкна от паяжините и прахта и дълго кашля на двора сред радостните възгласи на нощните твари.

Сега таласъмът Вартоломей се рееше като сянка, дишаше тежко и често стъпваше на козите си крака, подтичваше за малко и после пак се рееше над пращаната уличка, обрасла с трева. Какво се случваше в неговото село, където не беше останала жива душа? Последният човек, баба Стойна, умря, лека й пръст, преди две години. Спомина се пред очите на Вартоломей, докато му казваше, че много ще й липсва, защото го чувала и все се надявала някога да успее да го види.

Пътят стигна изгнилите тараби на Чудната къща и свърши. Вартоломей видя как вратата се откряна и едно детско лице ясно се откря на фона на мъждивата светлина. После изчезна. Таласъмът трябваше да мине през дворчето, за да надникне в къщата. Вратата беше останала да виси на пантите и той улови силуети, които се мяркаха в мутвачето. Прекоси двора и безшумно застана до единствения здрав прозорец. Три момчета бяха насядали на пода, наредили свещите в кръг и си подаваха някакви тетрадки. Зелени, овехтели, виждал беше такива навремето при фелдшера на селото. Картони им викаха. Пишеха вътре кой от какво е болен.

- Дай да прочета за Шилото, ти кво се прайш, че можеш да четеш! – изкомандва най-високото и вероятно най-голямото момче.

- Нищо не се разбира – оправда се русият хлапак, дръпна от цигарата, която държеше между пръстите на лявата си ръка, и я подаде на високия заедно с докторския картон.

- Георги Мариянов, майка Марияна Ангелова, баща – неизвестен. Роден на... бля, бля, бля. Прегледи, ваксини. Даден за осиновяване на 8 май 1989 година.

- Това да не е баща ти, бе! Търси картоната на Шилото. Трябва да има адрес. Ще го открием, няма да се измъкне току-така той.

И момчетата продължиха да ровят в найлоновия плик, където бяха наблъскани медицинските картони, най-вероятно откраднати.

Беше вече среднощ. Захладня. Свещите догоряваха и започваха да гаснат една по една. Момчетата се натъркаляха по пода и заспаха. Не бяха открили нищо за Шилото.

Вартоломей стоеше, залепен за прозорчето, и си мислеше, че таласъмската му съдба го беше срещнала със сираците от дома в селото отвъд Голямото било, на десетина километра оттук. Само веднъж беше ходил в това село – имаше магазин, а общината на площада вееше едни знамена, дето се виждаха отдалече.

Таласъмът реши да остане до сутринта, за да изгони децата и да ги върне обратно. И тихо се промъкна през процепа на вратата, угаси последната свещ, настани се до тях. Някаква сладост се разлива в старческите му вени. Тя се противопоставаше на древния инстинкт да плаши, да стряска, да мисли как най-сетне ще сътвори своето Голямо зло. Усещането за близост до тия деца, изоставени от света, го завладя и го удави в някаква кратка тъга, която все още не разбираше.

Вартоломей се събуди с мисълта, че не може да диша. Един глас крещеше. Паниката и страхът го удариха в ноздрите заедно с гъстия дим. Чудната къща гореше и децата стояха в центъра на стаичката, безпомощни като гергьовски агънца. Голямото зло, което беше длъжен да стори поне веднъж в живота си, имаше миризма на страх и урина. Вартоломей се окопоти. Реши, че до злото имаше още време. Изведе децата от горящото мутваче изненадващо лесно. Те гледаха с полудели очи и сякаш нищичко не разбираха. А мутвачето щеше да изгори до основи, Чудната къща - да остане с оголена стена, която да заприлича на гноясала

рана. Вартоломей не можеше да допусне това. Огънят го плашеше до смърт и събуждаше в душата му спомени за хора с факли, които гневно тършуваха по таваните и мазетата. Таласъмът все още не беше сторил своето Голямо зло. Все още живееше в немилост и не го приемаха в Земята под всичките кладенци. Само го допускаха до живата вода да отпие, колкото да не умре. Но и хората го гонеха, защото се страхуваха. Така живееше на ничия земя в запустялата махаличка под звездите и все по-кървавата луна.

Огънят плъзна към таласъма и припари под нозете му. Само като гледаше пламъците, му се завиваше свят. Чудната къща вече плачеше от болка, но пак дума не продумваше за помощ. Вартоломей помисли, че ще умре днес.

- Е, нищо! Нали навърших двеста години.

Видя кофата до вратата, грабна я и хукна към рекичката зад къщата, изтъняла, скрита зад дърветата. Дълго гаси отъня или поне на него му се стори дълго. И пак Голямото зло му се изпречваше като мисъл, която мразеше и обичаше едновременно. А после таласъмът видя децата да се изнизват по пътечката към гората. Но зърна и сянката на същество, което дебнеше и се криеше. Шилото. Накуцваше и се кривеше, стъпките му бяха като на хищник.

- Ааааа! Не си познал, приятелю! Ти сътвори своето Голямо зло, сега аз ще ти покажа моето.

И Вартоломей тръгна след тъмната фигура, която все по-отчетливо се очертаваше на фона на изгрева и изсветляващата гора. Сърцето му таласъмско ликуваше. След него къщата също крачеше, гледаше да не обърква стъпките, често кашляше от пушека и се задъхваше по стръмнините. Повече отвсякога беше щастлива.

Шилото спря и седна до един храст. Вартоломей се промъкна почти до него и реши да го огледа добре. Момчето беше доста по-голямо от другите деца, гла-

вата му – обръсната. Шилото седеше на една страна и разтриваше глезена си. Таласъмът се обърна да види къде беше останала Чудната къща. Тя трудно се провираше през хрусталака, та прелиташе над него, разтвори широко изгорели прозорци, за да може да диша. Помаха ѝ, усмихна се с кривата си уста. После седна до Шилото, който беше затворил очи и като че ли спеше. Отпуснал ръце върху щръкналите си колене, лицето му луничаво и някак изтощено, изцедено. Сякаш нямаше кръв в него, толкова бледо стоеше на фона на новия ден. Между очите челото му се мръщеше от усилието да запази нещо – мисъл ли, тайна ли.

Тогава таласъмът се промъкна безшумно в съня на Шилото. Там беше дълбока нощ, имаше дълги коридори и стаи. В една от тях мъжка ръка свали колана си и заудря по гърба малко момченце.

Не се чуваше нищо. Гръбчето на детето се нашари с червени ивици като селска черга. След малко щяха да посинеят, да се подуют, да разкъсат кожата.

- Ето ти едно Голямо зло, което можеш да промениш – помисли си Вартоломей.

Момченцето, изправено с лице към стената, виждаше Чудовището с големи космати ръце. То ръмжеше, мляскаше, плюеше, удряше с наслада, въздишаше от удоволствие и не спираше, не спираше... Вартоломей застана пред Чудовището. И се видя колко е жалък – дребен, с опадала козина, с ревматизъм и старческо дишане. Но събра целия си кураж, повика мислено силата на дедите си, мобилизира цялото си въображение и намери думите, които спасяваха. Пазеше ги в душата си, онези, свещените думи, необходимите думи. И ги стовари върху Чудовището, отчаян и уплашен до смърт.

Мъжката ръка изпусна колана, обърна изумено глава и Вартоломей видя грозната гримаса на безпомощен звяр, който знае, че е спрял и повече няма да убива. Нямаше пожари в съня на Шилото.

Полека-лека Вартоломей го поведе към Чудната къща. Влязоха в мутвачето. Картината с динята беше поизгоряла, но все още очите ѝ гледаха в опушеното огледало. Ножът разрязваше сладкия плод на две половини. Шилото отвори очи и се загледа в червеното. Ножът сякаш го хипнотизираше.

- Вземи го, вземи го! Сладък плод, разрежи го, разрежи го!

Вартоломей пееше и побутваше момчето напред. Сърцето таласъмско биеше, усещаше сила, беше всемогъщо! Ето го неговото Голямо зло.

Най-сетне щеше да слезе в Земята под всичките кладенци, най-сетне – у дома. Ножът блестеше в ръката на Шилото, примамливо го викаше, а огледалото вече не го отразяваше.

И тогава таласъмът видя червените ивици по малкото детско гръбче. И разбра, че не ставаше за ролята на злодей. Никога нямаше да слезе в земята на дедите си.

Взе ножа от ръката на Шилото – нежна, детска ръка, която сияеше в сумрака на изгорялата стая. Хвърли ножа, но стисна ръката. И двамата влязоха в огледалото едновременно. Знаеха, че зад него имаше кръстопът. Щяха да застанат там – Вартоломей, Шилото и Чудната къща. И като в приказките да изберат най-щастливия път.

ПРИКАЗКА ЗА ГОРАТА

Малкият брат отвори вратата на къщата и погледна пътя, който водеше към Гората. Полунощният час беше дошъл, луната висеше над комина. Значи, време беше.

- Стегни се, не се колебай! Страх те е, но нали обеща на Старците.

Малкият брат хвана главата си с две ръце, за да заглуши думите „Не отивай, не отивай!”

В къщата всички спяха. Майка му дишаше като птиче в едната собичка, а братята му похъркваха в другата. В килера спеше домашният таласъм Вартоломей, а на покрива блестяха зелените очи на котарака Манасий. Сивият гарван не се виждаше. Щеше да го почака още малко и да тръгне.

Лунната пътека проблясваше като нахвърляна с парички, чертаеше посока, мамеше. Гарванът кацна на рамото му, котаракът Манасий вдигна лапа, но нищо не каза, в килера се чу гъргоренето на таласъма. Малкият брат прекрачи прага на къщата, която в тъмното заплака и сълзите се стичаха по стъклата. А може би беше от влагата, снощи валя проливен дъжд.

Когато стигна Гората и откри просеката, Малкият брат не се поколеба. Още помнеше, че като деца стигаха дотук, стояха с разтуптени сърца и не смееха да преминат през тая тънка линия от светулки, която блещукаше и денем. Знаеха, че Гората не пускаше всеки, чули бяха мълвата за онези, които не се връщаха. Но тя застрашително пълзеше към селото, отнемаше нивите и ливадите, хората останаха без орна земя, глад чакаше всички. И каквото и да стореха, Гората не помръдваше. Нито брадва я ловеше, нито огън.

Малкият брат смело прекрачи обръча от светулки и усети как някой го прегърна и го поведе все по-навътре и по-навътре. Сивият гарван летеше пред него и не гракваше ни думичка.

Още щом влезе, Малкият брат ясно осъзна, че това беше друг свят. Не – страшен, не – зъл, просто – различен. Може би щеше да успее да се договори с Гората – да отстъпи място, да позволи на селото да живее кротко до нейния мрак. Може би.

Виждаше, сякаш Гората му беше дала други очи. Беше сумрачно и обгърнато в прозрачна мъгла. Тя се стелеше по пътеката, катереше се по дърветата, които имаха причудливи форми на животни – жирафи, слонове, лъв, крава. Между тях се спотайваха зайци, лисици, кучета, котки. И все зелени, влажни, пълни с живот. Виждаха се как пълзят соковете им, как насищаха даже въздуха с някаква странна сладост.

- Чудна работа – мислеше Малкият брат – тук съжителстваха, под формата на дървета, дивите и опитомените.

Бяха като изрязани и подредени до пътеката, която се отваряше пред него, а зад гърба му се затваряше отново. Имаше чувството, че никога няма да открие път назад. И се запита дали пък Старците не се бяха уговорили с Гората да ѝ принесат жертва – той щеше да бъде погълнат, а тя – да започне да препарира и хора.

Сепна го внезапен порив на вятър, който стенеше с настойчиво шумолене: „Мъртвея, Мъртвея...” Спря, а страхът пролази в стомаха му. Имаше ли наблизко жива душа? Хвана по-здраво тоягата, протегна ръка към Сивия гарван, който се люлееше на един клон.

- Не ми помагаш много. Върви напред и виж дали има някой.

Гарванът погледна Малкия брат с едно око – черно и проникателно, гракна, колкото да прочисти гърло, и отлетя напред. Братът внимателно се запровира между дърветата, страхът го държеше, но в душата му се раждаше ново усещане – за пръв път позна силата на любопитството.

Следваше Сивия гарван. Думите „Мъртвея, Мъртвея” прозвучаха отново. После някой се засмя.

- Каква лудница - помисли Малкият брат.

Видя Сивия гарван да каца на едно дърво с формата на елен. Големите разклонени рога се извисяваха и оформяха плетеница, която закриваше всичко.

- Кой си ти?

Дървото проговори с ясен и отчетлив глас, а гарванът поклати три пъти с глава.Беше знак да говори.

- Аз съм Малкият брат. Изпратиха ме Старците на селото, за да преговарям с Гората. Не можем вече така. Тя изяде всичко. Скоро ще отхапе и парче от селото.

Гледаше зеления елен, оформен ясно от листа и клони, и се чудеше точно той ли е старейшината в тази странна гора. Еленът поклати с глава и рогата му протръбиха.Тишината отчетливо се открии на фона на това движение, което трая сякаш миг и затихна.

- Аз съм старейшината – чу се дрезгав глас и на пътеката изникна жена.

Малкият брат онемя, защото познаваше тази жена. Беше старицата от сухия кладенец, през три къщи от тяхната. Викаха ѝ Горяна, защото сама се беше подпалила. Домът ѝ изгоря, а тя, вещицата, излезе невредима и се засели в кладенеца.

- Сигурно сънувам!

Малкият брат мислеше на глас и гледаше неуверено познатата фигура, познатото лице.

- Не сънуваш още. Има време, ще доживееш и сънуването.

Жената го гледаше право в очите, а на него му се подкосяваха краката. Имаше нещо нередно в лицето ѝ. В началото не разбра, а после го осени мисълта, че тази жена не диша, не мига и не мърда, докато говори.

И страхът отново го стисна за гърлото, този път до задушаване.

- Как пък можах да пратят най-страхливия! – помисли някой до него.

Малкият брат чуваше като в просъница гласа на таласъма Вартоломей.

-Тук ли си?

Не смееше да гледа повече жената, само се мъчеше да долови познатото гъргорене.

- Важното е, че ти си тук. – Вартоломей, както винаги, приемаше философски живота на другите. – Само не я гледай в очите! И върви след нея.

Жената тръгна, Малкият брат – също. В гората задуха внезапен вятър. Толкова силен, че трябваше да навежда глава. Сивият гарван кацна на рамото му и повече не мръдна. Таласъмът Вартоломей дишаше тежко до него. Вървяха уж по пътека, но и тя не се виждаше. Гората ставаше все по-гъста, животните дървета вече не изглеждаха никак дружелюбни.

И тогава Малкият брат видя поляната, видя родната си овехтяла къщурка, майка си, която доеше голяма, зелена крава, и братята си мързеливци, поседнали на прага с лули в устата.

Малкият брат въобще не се учуди. Сякаш вече знаеше какво има да се случва. Знаеше, че всички не дишаха и не мигаха. Само много трудно му беше да не ги гледа в очите.

Старицата Горяна го повика със своето каменно лице.

- Сега вече можем да преговаряме. Ти оставаш при нас, нищо няма да ти липсва. Утре ще те оженим за Мъртвея. Ти няма да я виждаш, може понякога да я чуваш. Но ще знаеш, че ще бъде винаги с тебе. Мъртвея е като вятъра – скита навсякъде, но винаги се връща.

Гората ще възстанови пак нивите и ливадите. Ще остави селото на спокойствие. Това е. Цената я плащаш ти. Юнак си!

Малкият брат си помисли, че вероятно вече е мъртъв. Даже не се надяваше всичко това да е сън. Вдигна очи и видя котарака Манасий до къщата под формата

на яркозелен храст. Сърцето го заболя и поседна на прага до братята си.

ШЕСТО ПИСМО ДО ВАРТОЛОМЕЙ

ИЛИ ТЕЛЕФОНЪТ

Сиво врабче надникна през терасата и с едно око ме измери от главата до петите. Не му останах длъжен, вторачих се в него и почти спрях да дишам – не ми се искаше да го прогоня. Врабчето най-последно се отказа от мен и с изследователска страст се разходи напред-назад. После се скри. Тогава усетих дъжда. Преди да видя мръсните вадички по стъклото, чух бързите удари на капките. Тежки капки вода, всяка беше посвоему музика. Различна, братко Вартоломей. Като нас...

Жената не смееше да отвори вратата на терасата и да пусне дъжда при себе си – гръмогласен и жизнерадостен. Страхуваше се, че ще пропусне звъна на телефона, гласа му с цвят на топло небе. Отсреща настръхваше срещу бурята старият панелен блок. Приличаше на фабричен комин с прозорци. Беше висок, грозен и самичък - като мен. Очите на климатиците бяха ослепели от водното нашествие.

И тогава, точно присветна планината, жената чу телефона. Звън и гръм отекнаха заедно в малката стаичка. За момент оглушах, ослепях, а коленете ми увиснаха безтегловни. Жената сякаш доплува до апарата, който наистина звънеше. Искеше ми се да види и чуе мене, но знаех, че е неразумно. Приближих достатъчно, заслушах се:

- Имаме номера Ви от Вашата приятелка Галя, която Ви подарява процедура за почистване на кожата...

Срещу нас от вратата на хладилника мамеха магнитчета в синьо. Море и небе се сливаха в щастливо съжителство. На хоризонта жената виждаше себе си - тъжна татуировка на фона на залеза. Обеща си да не

плаче...Щеше да си татуира онази синя вълна на рамото, почти като крило на птица.

Аз погледнах навън. Дъждът беше спрял. Врабчето се беше върнало и ме гледаше отново с едно око.

ГОЛЕМ

Вартоломей виждаше как всяка нощ бай Кольо слизаше в работилницата и ваеше своя човек от глина. Работеше го много отдавна, не бързаше да го довършва, все нещо разваляше и поправяше. И разбира се, често си говореше с него.

Таласъмът помнеше разказите на баба си за Адам, който все още нямал душа, но можел да работи в градината на Господ, бил мълчалив, простоват, но силен. Обичал жена си Лилит, която била красива и своенравна, разбунтувала се и избягала от райските селения. Господ дал на Адам втори шанс с Ева, направена не от кал, а от ребро Адамово, но този път ги изгонили и двамата. В края на своята приказка бабата казваше: „Що му трябвало на Господ да ги променя, да ги прави по свой образ и подобие? Били са си толкова щастливи като подобни на самите себе си...”

Тази вечер работилницата беше странно тиха. Светеше само лампата в коридорчето. Сутеренът – студен, в голямото помещение тлееше огнището. Пещта беше изгасена. От бай Кольо нямаше и следа. На масата в ъгъла седеше, килната на една страна, фигурата от глина. Докато се оглеждаше, Вартоломей забеляза как огънят припламна и затанцува по стените. Вече не беше сигурен какво вижда. Фигурата изглеждаше, като да е жива.

- Не може да бъде! – промърмори таласъмът и подвикна:

- Бай Кольо, тука ли си?

Една объркваща тишина му отговори и се възцари между него и фигурата. Бай Кольо го нямаше и което бе притеснително, сякаш никога не го беше имало. Глинената фигура поизправи гръб, опря ръце на масата и се обърна към Вартоломей. Погледна го с черни, мътни очи, които не мигаха. Таласъмът изпита странно чувство – нещо средно между тревога, страх и оча-

кване. Глиненият човек беше оживял, а грънчарят – изчезнал. Вартоломей се ощипа, за да е сигурен, че не сънува.

В този момент обаче грънчарят влезе.

- А, виждам, че сте се запознали.

Стоеше прав и потриваше ръце някак неловко. Вартоломей се почувства като натрапник.

- Какво се е случило тук? – все пак попита с надрезгавял от вълнение глас.

- Е, нищо, нищо, майсторим, нали виждаш...

Грънчарят говореше с Вартоломей, но не го гледаше в очите и таласъмът внезапно осъзна, че това не беше бай Кольо. Хайде стига, каза си, нали си роден на долната земя, толкова странници си видял, срещал си даже чудовища... Дявол мой, тук сякаш зло нямаше, но тишината бе просмукана с някаква непосилна тъга.

Съществото тръгна към пещта, не стъпваше, а сякаш се залюляваше над прашния под. Беше безтегловно някак си, а очите му все бягаха встрани.

Вартоломей призова баба си на помощ и се престраши да пристъпи напред.

- Какво си ти? Къде е бай Кольо?

Съществото потрепера малко зиморничаво и взе да пали пещта. Мина известно време в мълчание, а после сякаш вятър довя думите „Отиде си бай Кольо, замина...”

Вартоломей не обичаше двусмислици, затова каза:

- Значи си го убил, така ли?

Съществото се засмя, в гласа му прозвуча тъгата, която обгръщаше всичко.

- Не го убих аз, Голем го уби... – и посочи глинена-та фигура, която сякаш всеки момент щеше да се изправи. – Толкова много искаше да даде душа на това парче глина...

Вартоломей не знаеше нито какво да каже, нито какво да стори. Пещта вече гореше, съществото, което беше откраднало тялото на бай Кольо, отиде до Голем,

хвана ръката му, огромна и непохватна, и го поведе към пещта. Отвори вратата и го побутна. Глиненият човек се усмихна щастливо и влезе, сякаш влизаше в родния си дом. Вартоломей стоеше наред работилницата и не смееше да помръдне.

После бай Кольо внезапно стъпи здраво на циментовия под, по лицето му се стичаха вадички пот.

- Хубава кукла ще излезе, само да се опече глината, както трябва. Децата казаха, че са й ушили дрехи. Ще я носят на изложба, много са радостни, че им уйдисах на акъла.

И бай Кольо ми намигна така, сякаш имахме с него някаква обща тайна.

СОФИЯНСКИЯ И ВАРТОЛОМЕЙ

Дойде един софиянец в село и заприказва сладки-медени колко добре се живеело в големия град, как имало хляб за всеки. Това с хляба не го вярвах, щото трябват време и силни ръце. А точно тия две неща ги нямат софиянци.

Бях поседнал в сенките на бай-Дамяновия орех, а откъм кръчмата долиташе приглушено говорене. Баба ми я наричаше хоремаг. Названието можеше да се тълкува и като сбор от значението на две думи - хора и магазин, макар че всъщност беше доста по-амбициозно. Беше съчетание от хотел, ресторант и магазин. Да се смееш ли, да плачеш ли...Остана си същата паянтова сграда, чудех се как не се срутваше.

Разказваше Софиянския едни небивалици, ама аз някак си им повярвах. И взе да ме тегли към шумотевицата. Беше ми поомръзнала тишината, хората - едни и същи, познавах им страховете. И се кандардисвах да се разходя по „Витошка” и аз. Навсякъде имало изоставени сгради, просторно било, модерно. Щях да си вия на воля по етажите, по асансьорите, в подземните гаражи. Да стряскам всякакъв народ.

Снощи при англичаните влязох в Гугъл и разгледах снимки. Като цъкнах "Изоставени сгради в София", и ми излязоха доста. Беше си екзотика - бетон, а не кирпичени тухли.

Стана съвсем тъмно. Листата на ореха ми разказваха своите истории, ама тая вечер аз не ги слушах. Разсейвах се с подземните гаражи, легнаха ми на сърцето. Не исках повече да се мества по хамбари и по плевни, да обирам паяжините по селските тавани.

Софиянския излезе от кръчмата. Спря се под ореха и започна да пикае, като си тананикаше нещо. Дявол мой, едва успях да спася косматите си крачища. Тръгнах след него по кривите улички.

- Виждам те! - внезапно оповести Софиянския.

Ококорих се, мислех, че в тая тъмница аз сам не се виждах.

- Виждам те и те чувам...

- Обикновено ме чуват, ама не ме виждат - казах аз.

- Да не би селската ракия да е вълшебна?

Човекът се засмя и ме хвана за лапата.

- Почерпиха хората. Пил съм, ама мозъкът ми щрака. И да ти кажа правичката, аз днес поизлъгах... Слушай сега, после казвай, каквото имаш да казваш.

Викали му Софийския, защото пръв се заинатил да се мести. Ей тъй, свят да видел, на късмет да му тръгнало. И тръгнало. Хванал се шофьорче с един тарикат. Избутвал му нощните смени с таксито. Делели парите. Добър бил ортакът му...

- Умря моят човек – отсече някак изведнъж Софийския. – Утрепаха го. Криминалните казаха инцидент. Къв инцидент, бе? Трима срещу един... Ама аз съм виновен. Тогава имах среща с жена – хубава, оперена. И се смених с авера. Мрънка, мрънка, па се съгласи. За една нощ само. И да се случи. Казаха пияни или дрогирани били... Още разследвали. Взели всички оборотни...

В такива моменти мълчанието беше гадно, затова попитах:

- Ами радиостанцията?

- Не я поправихме тоя ден. Отложихме – въздъхна Софийския.

Луната осветяваше пътя, все още неасфалтиран. Краят на селото се виждаше. Последната къща светеше като нишан в тъмнината. Полюшваше се жълтото цветенце на прозорчето, ту се скриваше зад дърветата, ту се показваше.

- Няма да се върна – каза Софийския. – Ще возя тоя и оня и все ще ги подозирам, ще търся мизерниците. Съвсем ще ме изяде отвътре това, дето сега стяга гърдите ми.

Повървахме. Стигнахме къщата. Дворът - тревясал, керемидите се изпочупили.

- Ще постегна, брат, и ще презимувам. Със спестеното. Пък после ще видим... Ей, къде изчезна? Нито те виждам вече, нито те чувам.

Надникнах през таванското прозорче и ми хареса гледката. Пък и широчко беше. А долу, видях аз, имаше и мазенце. Прохладно, за през лятото. Що ми бяха тия подземни гаражи, асансьори и бля- бля. Стигаше ми чистият въздух.

СЕДМО ПИСМО ДО ВАРТОЛОМЕЙ

ИЛИ ИГРАЧКАТА

Пепо беше обърнал към живота своето безгрижно лице и си играеше с него на криеница. „Няма ме, има ме!“ – викаше с празно гърло, защото още не бяха докарали „Арианата“, а той висеше пред кварталния магазин. Беше обул на босо маркови маратонки, втора употреба, спечелени на зарове в едни по-добри времена. Вършеха му още работа. Пепо се стресна само като чу думата „работа“, и ми се ухили глуповато, а аз реших да почакам заедно с него „Арианата“, можеше да има коледни промоции. Влечеше ме надписът под капачката, някак магически ми въздействаше като любовно послание. Пепо тупаше в калта вехтите маратонки и мърмореше: „Феята, феята избяга...Опитайте отново!“ Всъщност Пепо не ме виждаше, само чуваше моите мъдри мисли, защото бях станал другото му „аз“ и го преследвах в житейския му път от входа на блок 489 до стъпалата на магазина в трафопоста, точно 1800 крачки. Броихме ги една вечер аз, Пепо и дебелията „Ариана“, която бяхме прегърнали и двамата.

И да ти кажа, приятелю Вартоломей, тоя ден всичко се обърна с главата надолу – точно на принципа на късия разказ, измислен от някой си Толстой. Между две бири трябва винаги да има „но“ и запетая пред „но-то“, ако си грамотен, разбира се... Пак чакахме „Арианата“. Валеше нещо като сняг, Пепо беше обул чорапи с маратонките и пак потропваше нетърпеливо до стълбите на кварталния магазин. Хора влизаха и излизаха. Пазаруваха в очакване на чудесата. Отваряха пликчета, развинтваха капачки, триеха билетчета. Чудесата се бавеха в коледния трафик, а ние с Пепо бяхме от най-нетърпеливите. Един съсед реши да пооста-

не с думите „Абе, като гледам, и тая година май са вдигнали акциза на алкохола”, но Пепо го погледна с безразличие и продължи да потупва рехавия снежец, който под марковите му пети се замесваше в кална коледна пита. Аз също бях загубил интерес към темата „Цени и ценообразуване” още в зората на демокрацията.

Когато докараха „Арианата”, Пепо живна малко, но долавях у него някаква тревога, предчувствие някакво. Беше като травма от детството, когато майка му го накара да мие цяла седмица чиниите само защото не написал домашното си, а баща му пак се прибрал по малките часове и влязъл в двубой с котарака в стремежа си да легне на диванчето в кухнята. Дааа! Някакви мисли се рееха около мен като стихотворение: „Мне скучно и грустно...” Аз ги отхвърлях и услужливо помагах на Пепо да преполови втората „Ариана”. Беше 24 декември, беше 10 часа сутринта, беше време, когато джуджетата товареха чудесата в шейната на Дядо Коледа.

И тогава, приятелю, Пепо хвана едно мърляво цигане за врата и му взе играчката от ръцете. Тая играчка беше мазна, извадена от пакет „Зрънчо”, но детето ѝ се радваше, даже не беше опитало от божествената сладост, наречена „Заю Баю с лук”. Аз не бях изненадан, защото моят другар не обичаше децата и защото сам очакваше да получи нещичко от капачките на любимата „Ариана”, ама пуст късмет – винаги при другите, винаги за другите.

Детето онемя, някакъв дядо се опита да помогне, но като срещна очите на Пепо, се отказа. Играчката потъна в десния джоб на скъсаното му яке. Тук вече не помнех и аз коя употреба беше. И чудото ни връхлетя... Седяхме на високи столове и сглобявахме играчки. Помагах на Пепо, доколкото можех, да поставя главата на Цар Лъв върху откъснатото му тяло. Но пръстите, свикнали с диаметъра на „Арианата”, сега

бяха безпомощни. По лицето на Пепо се стичаше пот, студена и лепкава, очите му бяха уплашени. И съвсем трезви. Толкова трезви, че си помислих: „Халюцинираме!“ Две джуджета пъргаво ни обикаляха и зорко следяха дали спазваме всички изисквания за безопасност на труда. Пепо беше сглобил поредния Цар Лъв и го оглеждаше с критично око. „Да не вземе сега да му хареса новото поприще“ - помислих с известно разочарование, защото виждах моя човек сред някакъв ореол от славни мигове на себепознание и себенамиране.

Времето изтичаше, Коледата се приближаваше, играчките се трупаха в шейната. Пепо бе похвален от джуджетата за иновативен подход, защото бе открил нов начин за сглобяване на Цар Лъв и така бе повишил производителността в работилницата с 15 процента. Получи Майсторско свидетелство и го пъкна в джоба си при пластмасовата играчка на цигането. А после бяхме пак пред кварталния магазин, до стълбите и пак чакахме „Арианата“. Едно дете излезе с пакет „Зрънчо“ и нетърпеливо го отвори. Нямаше играчка, не беше спечелило. Погледна ни с насълзени очи, после ги избърса с опакото на измръзналата си ръчичка. Коледата беше дошла и раздаваше късмети, но нещо беше объркала бройката. Тогава Пепо бръкна в ухабеното си яке и извади един прекрасен Цар Лъв. Постави го в ръцете на детето, което гледаше изумено. Всички ясно чухме възторжения рев на най-силното същество на планетата.

ОСМО ПИСМО ДО ВАРТОЛОМЕЙ

ИЛИ АРЕСТЪТ НА ПЕПЕРУДИТЕ

До изоставения строеж сложиха надпис „автомивк”. Поспориха дали се пише с „Ф” или „В”, но това не беше важно. По-важно беше „да хвърчат пеперуди”. Така се изрази Пепо.

Като начало отсякоха двата високи бора, израснали на неподходящо място. Бабите в квартала ги ожалиха като живи хора, ама мивкаджиите не се трогнаха. Поливаха ги нощно време с бензин, дърветата заляняваха, загиваха бавно и с достойнство. Една сутрин дори Пепо изпита нещо като угризение на съвестта.

Прерязаха лентата и седнаха да чакат клиенти. Имаха си нужното оборудване - прахосмукачки, водоструйка, парочистачка KARCHER. Чакаха хартиените „пеперуди” да долетят – разноцветни, шумолящи...И те идваха, постояваха известно време в автомивката, пърхаха около Пепо, но после се разхвърчаваха в неизвестни посоки.

Един ден дойдоха истински пеперуди. Знаеш, брате Вартоломей, колко обичам тия нежнокрили красавици. Дойдоха стотици, в различни цветове, с железни характеристики. Наобиколиха автомивката, накацаха по съоръженията, по мокрите коли, по главите на шофьорите. Хората се изумиха. Пеперуди се стелеха като цветен килим навсякъде и потрепваха с тънки крилца.

В началото Пепо им се зарадва, на късмет било. Към обяд вече взе да се притеснява. Клиентите се смущаваха, плюеха в пазва и палеха колите обратно. Вечерта Пепо беше отчаян. Той седеше сред пеперудите и се чудеше откъде му дойде на главата тая напаст. А аз бях доволен. Припомних му, че като дете в училище го караха да прави хербарии, а той ловеше

пеперуди. С карфици ги бодеше в специални кутии. Искаше да има карфички с шарени топченца на края, защото неговите бяха обикновени, от баба му. Често играеше заедно с момичетата и пееше с въодушевление: „Бели пеперудки, къде отлетяхте? Дойде ли ви краят, изберете дружки...”

Дааа, Вартоломей... Видях как човекът въздъхна, стана от стола и внимателно тръгна по пеперудения килим. Отиде до пазара, където купи три борчета. Продавачът му каза да махне зеблото в последния момент. И да не чака много, щото корените не бива да изсъхват. „Като човеци са – допълни – коренът трябва да им е здрав”.

Пепо товареше дръвчетата в пикапа, а пеперудите украсяваха капака, тавана, всяка една ламарина. И все махаха с нежни крилца. Съпроводиха го чак до гората. Пепо знаеше, че е арестуван.

Внимателно изкопа дълбоки дупки, разви зеблото, постави корените. Сложи тор. Поля обилно. Четеше от интернет как точно да се справи. Пеперудите през цялото време кръжаха около него и го охраняваха.

На другия ден автомивката осъмна с опашка от коли. Бяха дошли от телевизията да снимат странното природно явление. Пепо се появи малко смутен и разказва какво още щеше направи за опазването на околната среда. Една пеперуда стоеше кацнала на рамото му и нежно пърхаше почти до ухото му, а аз се заливах от смях. Разбира се, никой не ме чуваше...

БУЛКАТА

Вартоломей видя къщата, рухнала съвсем, а стълбището, отворило жадно уста към небето, гълташе студените капки и се молеше за малко топлина. Двата прозореца висяха на по една панта, а вятърът ги поклащаще навън-навътре, навън-навътре. Таласъмът обичаше тази къща, защото беше стара и бърлива. Колко години минаха оттогава? Май бяха повече от сто.

Вартоломей въздъхна и поседна на дървените стълби, а те заскърцаха – жалеха се от лошото време. В тия дъждовни мартенски дни всички очакваха слънцето. Само Вартоломей бягаше от светлината - болеше го глава и губеше сили. Таласъмът обичаше полумрака, паяжинната атмосфера, прашните ъгли, където можеше да поседне и да дочака спомените си. Защото и те, както всичко на тоя свят, идваха неочаквано и пак така неочаквано си отиваха.

Беше лято, най-хубавото лято в неговия откъснат живот. Далечно, но сладостно, защото годините бяха филтрирали всеки образ. В съзнанието му светът имаше вид на стара фотография. Но не и булката от сватбата в Долната махала.

Тя влетя в таванското помещение като бяла лястовица и кацна върху чувала с картофи. Беше уплашена, булото ѝ се смъкнало на раменете, лицето ѝ - обляно в сълзи ли, в пот ли, не можеше да се разбере. Странно, но очите ѝ изглеждаха сухи. Гореше в тях някакъв непреклонен огън.

Вартоломей стоеше и се взираше в момичето, зениците му приличаха на кехлибар.

- След малко си тръгвам – заяви булчето, обърнало лице към ъгъла, - аз те виждам, хич не се крий.

Вартоломей изгуби ума и дума. Той не знаеше момичето чие е, нито пък беше чувал за сватба. Пораз-

мърда се, потри влакнатите си ръце, после промърмори:

- Разбира се. – И толкова.

Булката упорито стискаше посинели от страх устни, едната ѝ буза потреперваше. Беше съвсем млада - да имаше петнайсет-шестнайсет години. Вартоломей се окопоти, излезе от любимия си ъгъл и приседна до момичето.

- Бягаш ли? То се вижда, ама аз да попитам.

- Бягам. Ще ме скриеш, нали? Братята вече ме търсят. Ако ли не, да ходя да се давя...

- С тая премяна трудно ще те скрия. - продума Вартоломей и погледна тежките, широкополи сукмани - бял и тънък единият, а другият червен като кръв и цял пръст дебел. Пендарите на шията ѝ просветваха омагьосващо. – Други дрехи ти трябвават.

Момичето закима, устните му се отпуснаха и вече придобиваха цвят на зряла вишня.

Вартоломей се изуми колко бързо светът стана друг, как няколко мигновения просто деляха двете му съществувания – съненото, монотонно и лесносмилаемо и тръпнещото в очакване, засядащо на гърлото. Със сигурност не знаеше какво да прави, със сигурност щеше да изчака полунощ. Засега трябваше да намери дрехи за момичето. Тихо слезе, познаваше всяко стъпало, знаше кое скърца и кое – не. В раклата долу баба Павлина си пазеше чеиза от едното време. Все щяха да се намерят риза и обикновен сукман за...
Даже не попита за името.

Когато се върна с дрехите, булчето беше заспало в ъгъла и плачеше в съня си. Сепна се, скочи, покри лицето си с шепи. Вартоломей остави дрехите пред него. Обърна се, за да излезе, но мярна странна сянка. Някой стоеше на последното стъпало и го викаше. Вартоломей предпазливо направи две крачки и спря, защото позна безсмъртната си баба. Усмиваше се с без-

зъба уста, кривеше лице, радваше се, че Вартоломей не я усети. Пак го беше изненадала, тя обичаше това.

- Остави момето да се облече, да слезем долу.

Гласът на баба му стържеше и разбира се, не търпеше възражения.

Навън беше вече гореща, безлунна и беззвездна нощ. Бабата се наведе над ухото на Вартоломей и загъркори:

- На Стойчо момето е, от Долната махала. Женят го за оня вампир Витан, дето десет години се кри по Влашко и донесе торба с пари. Да пази демон от такъв като него. Не само грозен, ами и зъл. Ниви щял да даде на Стойчо и братята му, да си окръглят имота. Ама виж, момето се не дава. От прага на къщата му избяга, щото надуши кръвта, невинна кръв е прокапала по дъските на тая къща...

Бабата замълча, като видя как очите на Вартоломей се разшириха от вълнение.

- Айде, много се разприказвах аз, хващай момето и да вървим.

- Къде бе, бабо, ще ходим, нали ги чуваш. Претърсват къща по къща, обърнаха наопаки талканата на дядо Петко, застреляха коня на Митю, щото не иска да им го даде. Пияни са, разярени, готови са мъртва да я оженят.

Безсмъртната баба на Вартоломей го погледна:

- Как къде? В кладенеца, в кладенеца, на долната земя.

Момичето, облечено в чуждите дрехи, заслиза по стълбата, като стискаше сватбената си премяна. Пендарите все така просветваха на тънката шия. Бабата изтегли от ръцете на девойката булчинската носия и я загледа. Колкото повече я гледаше, толкова платът излиняваше и се накъсваше. Накрая се разпадна в дебел слой прах.

Вартоломей и момичето мълчаха. Само преди до тръгнат, таласъмът попита:

- Как ти е името?

- Стана – отвърна булката бегълка, разбрала сякаш, че вече е в свои ръце.

И закачливо някак изрече:

- Искаш ли на тебе да пристана?

Вартоломей се спъна на прага, а безсмъртната му баба се изкикоти в шепата си:

- Да побързаме, деца, после ще мислите за любов...

Сега навън беше влажно, дъждът все още ситнеше. Смрачаваше се, по баирите отсреща лазеха дебели мъгли. Вартоломей ги гледаше и не можеше да реши сън ли беше всичко това, или истина...

УСМИВКА

Теснолинейката дишаше с пълни гърди планинския въздух, свирваше отривисто, преди да спре по малките гарички и смело се втурваше в тунелите, ококорила червени очи. Беше щастливо пътуване.

Бавничко трите вагончета се провираха сред канарите, промушваха се сред храсталаците, бяха съвсем близо до зейнала пропаст. „Неее! Това вече е магия...” – заяви Вартоломей, вгледан в стъклото. Беше прашно, но смело улавяше топлото августовско слънце. Нямаше никакви пропасти, разбира се. Таласъмът подмамваше слънчеви зайчета, издигаше ги, после внезапно ги стоварваше в очите на пътниците... „Магия е бе, хора! Шегувам се с вас...”

Вагончето беше общо, седалките – поизтритички. Бяха четирима пътници и всеки беше се настанил отделно. В такива моменти хората трудно търпяха да са близо един до друг. Седнал до прозореца, невидим до съвършенство, Вартоломей за пръв път се забавляваше от сърце. Колко го мисли това пътуване, не е истина. Пък и да напусне мястото, където е живял сто години, не е шега работа. Хареса му на таласъма хорската суетня, можеше да покаже някои фокуси. Един дядо кротичко похъркваше от другата страна. Влюбена двойка – ученици във ваканция – беше запретила вратата с дългите си крака. Късен следобед и поредната малка гаричка по линията „София-Кюстендил”. Влакът намали, намали и най-после спря.

Вартоломей надникна. Червен покрив, поизлинял, поочукан, павилионче с вестници и всевъзможни вафли, кроасани, солети, чипс. Две баби с огромни торби се мъчеха да се качат – платформата им беше висока. Момчето с дългите крака ги издърпа и те се засуетиха из вагона. Влакчето тръгна отново. Сънено потракваха релсите, таласъмът затвори очи...

Събуди го някаква тишина не от тоя свят. Абсурдна, невъзможна, такава, дето разтуптя дори неговото обръгнало сърце. Веднага ги видя. На вратата момчето беше опряло нож под брадичката си и гледаше с чужди очи. Момичето трепереше. Старецът стоеше, подпрян на стъклото, зад което плуваше шарен светът. Двете баби бяха сложили ръце на устата си. Приличаха на статуи – статуи на изумлението.

Можеше ли да вземе ножа? Разбира се. Но рискуваше да го накажат ония долу. Нямаше право да се намесва, а само да подклажда, да подстрекава, да създава хаос, недоразумения... Дявол мой! Колко му беше трудно в тоя свят да е пример за подражание!

Вартоломей прегърна през раменете младото момче... Момичето плачеше и повтаряше, че така не се прави, така не се прави, не се прави. Старецът седна и каза, че са му омекнали краката. Бабите извадиха парче баница и го натикаха в ръцете на момчето, за да се сафиряса. Сигурно значеше да дойде на себе си. А Вартоломей знаеше, че за тази екскурзия пак щяха да го отлъчат поне за тридесет дни. Но таласъмската му усмивка беше щастлива...

СЪНЯТ НА КМЕТА

Кметът на селото живееше на площада. Съвсем на показ беше дворът му, с една равна поляна, дето зиме и лете все си беше зелена, да се чуди човек какви бяха тия семена и тия треви, от кой край на света беше внесено това бурнозелено. Вартоломей обичаше да се разхожда по тревата на кмета, да я мачка, да оставя странните си отпечатъци по нея, а човекът се ядосваше, с ръце се мъчеше да я изправи, поливаше я и дълго време не можеше да се успокои. Това радваше Вартоломей и той се смееше с кривата си таласъмска усмивка.

Тази нощ имаше пълнолуние, щурци и цикади се надсвирваха като на събор, а таласъма го мързеше да обикаля по селото. Щом стигна до площадчето, кметската ливада го повика и приласка.

Вартоломей влезе тихо-тихо и остави след себе си отпечатъци от прегънатата, наранена трева. После се затъркаля, после полежа и погледа луната, извиси тънък гласец в синхрон с цикадите, накрая потропа по спалнята на кмета.

Но тук нещо се обърка. Кметът седеше на края на леглото в своята синя пижама и явно беше решил да се застреля, защото беше запънал между петите си ловджийска пушка.

Вартоломей се вторачи в ръцете на човека. Знаеше, че живее сам, жена му беше заминала при децата в чужбина. Важно беше да не го стресне, само да измъкне пушката. После можеше и да поговори с него. Чак го хвана яд на тоя глупак, толкова хубаво беше на лятната ливада.

Извиси се към втория етаж и откри отворен прозорец. Прекрачи, като затаи дъх, а очите му потърсиха ключа за осветлението, защото през плътните, прашни пердета не влизаше луна. С годините зрението на Вартоломей отслабна и когато нямаше ни луна, ни звезди,

таласъмът се научи да светва лампите. Където все още имаше ток, разбира се. В една изоставена къща, която много харесваше заради усещането за покой и старина, Вартоломей успя да запали свещ. Дявол мой, колко трепереха ръцете му тогава, а сърцето се плашеше от пламъка, плашеше се, сякаш идваше краят му. Постепенно се успокои и видя толкова много неща, които в тъмното щеше да пропусне. Например онази стара книга върху дървената маса. Прибра си я и от време на време я четеше, за да си припомня вкуса на всички минали светове. Често го навествяваше мисълта, че вечността можеше да не е благословия, а проклятие.

В къщата на кмета цареше тишина, дълбока и всеобхватна. Беше тишината, която навярно е предшествала Големия взрив. Таласъмът се прокрадна към спалнята и кротко побутна вратата. В стаята беше светло и прозрачно. Тук нямаше пуснати пердета, луната надничаше, алчна за човешки съдби. Вартоломей познаваше много добре лунното полудяване, помнеше как баба му стоеше вцепенена срещу огромния кръг, по който преминаваха сенките на миналите й животи, а той се чувстваше изоставен и си представяше, че това е топка лимонов сладолед.

Човекът гледаше втренчено в краката си и стискаше пушката, сякаш беше най-милото му на тоя свят. Вартоломей приседна на леглото до него и за момент му се привидя как сам натиска спусъка и колко красиво щяха да се обагрят белите чаршафи. Щеше да остави своите прекрасни следи, нарисувани в червено.

После усети страха и отчаянието на човека, усети предела, до който беше достигнало неговото самотно живеене. Защото кметът беше сред толкова хора, участваше в какви ли не комисии, кооперации, сдружения...И все с чужди лица около себе си. От своите нямаше и следа. Дори снимките беше накъсал в яда си.

Вартоломей полека изтегли пушката от ръцете на човека и тихо му заговори със своя дрезгав таласъмски

глас. Разказваше му за планините отсреща, където текат потоци с бистра вода, за поляната пред къщата, която винаги остава зелена, за стъпките, които са само шега, за едно писмо, което със сигурност ще пристигне по Коледа.

И кметът се разплака. Плачеше беззвучно, със стиснати устни, по измореното, небръснато лице се стичаха сълзи на облекчение.

- Къде беше досега? – попита. – Толкова ми беше необходим някой като тебе...

Вартоломей тихо шепнеше в ухото на човека и казваше, че вече винаги ще бъде тук, че всичко е само сън и никога повече няма да се повтори. А после, когато кметът затвори очите си и се чу накъсаното му дишане, Вартоломей остави до възглавницата една снимка на мъж, жена и две дечица. Мъжът гордо гледаше в обектива, жената се усмихваше с някаква благодарност към света, а децата, широко отворили очи, сякаш се стараеха да не мигнат.

- Сънувал си, приятел, сънувал си... – прошумоля хладен ветрец покрай възглавницата, мокра от сълзите на човека.

Преди да дръпне пердето, за да скрие коварната луна, Вартоломей отново си представи прекрасните кървави следи по белите чаршафи. Можеше да сътвори шедьовър. Нищо, каза си, ще го отложи за друг път. И сложи пушката на мястото ѝ.

ДЕВЕТО ПИСМО ДО ВАРТОЛОМЕЙ

ИЛИ ДВЕ ЧАШКИ ЖИВОТ

„Метростанция „Сердика“ е кръстопът на мотриси, история и съдби”. Така ще го започна аз този разказ, Вартоломей, разказ за изоставената държава. Седя на перона, в ушите ми бучи някак железопътно животът, а аз си мисля, че всъщност не държавата е изоставена, а хората са зарязани съвсем сами. Държавата си се отглежда всякак: законово, подзаконово, в различни актове, декларации, данъчни системи, избирателни списъци, конвенции...

Хората се топят като снега напролет. Малки ручейчета изтичат към световния океан и нищо не може да ги върне обратно.

Една жена излезе по стълбите. Подземният свят на римския калдъръм, съчетан с безвкусния пластмасов кич, остана зад гърба ѝ. Небето синееше пролетно и безгрижно. Вдигнала бе очи към него, за да пропусне групичката слепи музиканти, които пееха ентусиазирано и възторжено. Подмина ги със спасителната маска на безразличието. Един безумен поет беше нарекъл хората „слепци с очи”. Жената явно усети срам, защото извади портмонето си. И тогава вниманието ѝ привлече просякинята, която седеше тихичко, подгънала колене на стъпалото. Тя приличаше на кацнало сиво врабче. Шлиферът ѝ можеше да се омотае два пъти около кръста ѝ. В дланта ѝ потрепваше прозрачна пластмасова чашка за кафе, а в нея – няколко жълти стотинки. Бялата ѝ коса бе прибрана в старомоден кок, а очите ѝ – сведени надолу. Гледаше съсредоточено в краката си с протегнатата напред ръка. Знаех, Вартоломей, че тази жена има усещане за нещо познато. Дали

в лицето на просякинята, дали в дрехата, или в тази трогателна чашка за кафе...

Приблужи млад мъж, наведе се и нещо започна да говори. После взе чашката и я разклати, като явно демонстрираше колко жалка е днешната милостиня. Просякинята не вдигна очи, само сви рамене в широкия шлифер и хвана главата си с ръце. Пазеше се.

В следващия момент виждах как ръцете на жената дърпаха якето на мъжа. Когато обърна лицето си към нея, в погледа му припламна искрица съмнение. После чашката падна на стълбите, а жълтите стотинки се разпиляха.

Жената го позна, беше неин ученик. Годишите бяха пощаднили лицето му, но очите...Очите му бяха различни. Друга душа надничаше в зениците им към нея.

- Павелчо, ти ли си?

Дрезгав, гласът ѝ не искаше да излезе в това градско пространство, което приличаше на преизподня. Тук всеки ден хората слизаха, за да потънат в търбуха на собственото си ежедневие.

Мъжът просъска в лицето на слисаната жена:

- Има ли значение аз ли съм? Не можете, госпожо, да промените света, не можете да ни обичате всичките, не можете вече нищо... И обърна гръб. Просякинята го последва с наведена глава.

Ръката на жената, която крепеше все още чашката с кафе, трепереше. Топлата течност се стичаше по пръстите ѝ. После чашката се изплъзна и се търкулна по стълбите точно до онази с жълтите стотинки. Някакъв възрастен мъж заядливо подвикна:

- Да си приборете боклуците!

Наведох се аз и вдигнах двете чашки. Две чашки живот, Вартоломей, две чашки живот...

ЧЕШМАТА

Край село имахме чешма, събираше водите на извора и ги лееше сладкогласно и зиме, и лете. От близо сто години жаден нямаше в нашето село – ни човек, ни таласъм, ни друга твар, дневна или нощна. А ето, сега наминах да пийна и няма, капка не е останала, чучуриците с пресъхнали усти, чешмата бере душа, потънала в мъртви листа, затлачена с найлонови торбички и пластмасови чаши за кафе. Колите по шосето намаляваха скоростта или спираха, хората наливаха вода, пушеха, хапваха по нещо, често се заседяваха, а след себе си оставяха боклуците. Аз се ядосвах и плаших пошумните, а понякога чистех коритото на чешмата от фасове и бутилки.

Тая нощ бе огряла месечина за чудо и приказ. Току над чешмата висеше като златната пендара на баба Цена, дето я пазеше от магии и вещерства. И още отдалече съгледах жената – седи на крайчеца на коритото, преде, ясно виждам хурката, тананика си нещо. Краката ѝ боси и светят, бели, бели...

Тръгвам към нея, а тя крие пети под сукмана. Кривя мъхнато лице аз, мъча се да го докарам на усмивка, не искам да уплаша това среднощно видение.

Жената сякаш разбра, че се колебая, остави хурката и ме повика с ръка. Потупа мястото до себе си, покани ме да седна. И аз седнах с усещането, че нещо не е наред. Таласъмската ми душа се тревожеше, но все още не знаеше от какво.

- Нямам сянка – каза жената, сякаш прочела мислите ми. – Дадох я...

- На кого я даде? – попитах и внимателно се огледах.

Ясно виждах своята разкривена спътница, мръднеш ли, местеше се и тя, нагаждаше се според луната и според мене. Около жената беше светло като ден, не

водеше нищо след себе си. Само клоните на ябълката се очертаваха върху коритото на чешмата.

- Мъртва е, затова – мислех си, - само мъртвите не хвърлят сянка.

- Братята ми я взеха. Трима братя имам, три строежа започнаха, надборват се кой е по майстор. На три части ме разделиха: босите ми пети тъмнеят под големия мост на реката, тънките ми пръсти чернеят, разперени като ветрило в основите на братовата къща, а над новия параклис се веят косите ми заедно със сенките на дърветата...

После жената помоли:

- Помогни ми да събера сянката си, много ми тежи вече, хоро ми се играе на зелена поляна.

Замълчахме. Зло ли беше сторено, добро ли, не исках да съдя. Ама ми дожаля, ах, как ми дожаля за тая разпиляна душа.

- Ще паднат градежите – казах. – Сенките ги крепят, няма нищо по-силно от сянката. Тя свързва двата свята.

Говорех и все гледах към петите на жената, скрити под дрехата ѝ.

- Защо ги криеш? – не издържах, макар да знаех, че не е редно да питам.

Жената ме погледна, луната играеше в бистротата на очите ѝ.

- Защото стъпалата ми не са човешки.

Седях, вторачен в скритите пети, демон мой, какво бях срещнал на тая чешма...

После се засрамах от мислите си. Срещнал съм себеподобно, разбира се. Светове различни, съществува-ния – също.

И казах окуражително:

- И моите крака не са човешки.

Жената се засмя и повдигна сукмана. Наистина не бяха човешки, бяха копита на сърна.

- Горско чедо си ти, ама какво търсиш на тая чешма, вода вече няма.

- Точно затова. Преда нишката на водата, тегля я. Отдалече идва, а земята заключва изворите си един по един, наказва ни.

После ме погледна право в очите:

- Няма да събереш сянката ми и ти. А така ми се играе на зелена поляна!

- Няма да я събера. Но ще поседя с тебе до сутринта и ще ти набера от богатата билка, да си наложиш пръстите, виж, кървят вече от тънката нишка. Ще почакам водата да дойде, трябва да дойде, щом ти я теглиш от долната земя.

- Ще дойде. И знаеш ли, като си умием краката с нея, брат и сестра ще станем.

Луната леко затули лице зад тъничък облак, повя ветрец, аз станах да търся блага билка, а жената пак взе хурката и запреше.

САМОДИВИТЕ

Щом излезе от селото, Вартоломей видя самодивите. Двата пътя белееха като женски ръце и свиваха длани в нежно ръкостискане. На това място всяка пролет се появяваше вихрушката. Тя завърташе в смъртоносен танц всичко, което ѝ се изпречеше на пътя.

И ето, сега беше сграбчила в прашната си прегръдка двете самодиви и ги въртеше, въртеше... Те уж се смееха, а от очите им капеха сълзи. В косите им се редяха венчета от ябълков цъфтеж и листа.

Вартоломей спря и се загледа, омагьосан. Белите ризи се издуваха като платна на кораб в бурно море.

- Помогни! – извика едната самодива, като се опитваше да развие пояса си.

Вихрушката обаче не ѝ позволяваше. Нощта бе изтръпнала от вълнение, небесните светила бяха забягнали зад боровата гора. Самодивите продължаваха танца си и чудното беше, че оставаха все на кръстопътя. И вихрушката оставаше с тях.

Най-сетне едната самодива развие пояса си и се опита да метне края му към Вартоломей. Таласъмът разбра какво трябваше да направи. Приблужи до вихрушката, усети смъртоносните ѝ пръсти и настръхна. Успя да протегне едната си ръка, а с другата се хвана за единствения крайпътен храст.

- Хвърляй пак! – извика, но сам не чу гласа си. Ушите му пищяха, очите се напълниха с прах.

Другата самодива сякаш отказа да се бори и пусна булото си. С писък то полетя към чернотата на небесната бездна.

И тогава Вартоломей хвана хвърления край на самодивския пояс. Задърпа с всички сила, а пред очите му играеха червени кръгове, ръцете му затрепераха.

Вихрушката се предаде и пусна едната самодива. Още по-силно стисна другата и хукна през полето.

Двата пътя дълго гледаха след нея, а после с облекчение въздъхнаха.

Спасената самодива, омаломощена, полегна в ръцете на Вартоломей. Изгря луна, звездите занадничаха една по една. Таласъмът още стискаше зеления пояс. Булото на самодивата беше покрито лицето ѝ, приличаше на странна маска и излъчваше млечнобяло сияние. От баба си таласъмът знаеше, че ако някой откравне булото на самодива, тя щеше да го следва, покорна и примирена. За момент изпита такава жажда по нещо, което все още не познаваше. Прииска му се самодивата всеки ден да ляга в ръцете му...

После се засрами от мислите си, погали лицето през булото, дори не се опита да вдигне нежното платно. Остави спящата самодива на тревата.

Поколеба се на кръстопътя, чудеше се коя посока да хване. Единият път водеше обратно в селото, другият – мамеше към гората. Вартоломей въздъхна и тръгна към селото.

У ДОМА

Вартоломей обичаше да наднича в душите на хората. Вървеше след Божо и се радваше на мислите, които го спохождаха. Съвсем се бяха опразнили къщиците в селото. Даже не се разбра кога толкова народ се разпиля. На две махалички бяха разделени от бога и от хората. Равно е, поле тепсия, казваше бабата на таласъма, ама душите грапави, все на кусур го избиват.

Божо го имат за умствено изостанал, щото никъде не е като у дома си, не може да стои на едно място, непрекъснато броди насам-натам. Почне нещо да прави, забравя. Или с някаква лекота зарязва всичко и всички. Без грам съжаление или чувство за вина. Казват, че има птиче сърце.

Ама точно днес в гърдите му пърха орел. Намерил е на татко си апарата, дето прави най-хубавите снимки. Поочукан, без лента, но за Божо цяло съкровище. Ще ходи из къщите, ще снима за спомен. Най-напред ще влезе в църквицата. Тя е заключена, ама в стената откъм сляпата улица има дупка. Колко пъти се е провирал той и е стоял вътре в тъмното. Притихнало, кротко, сънено място. Иконите са почти без очи. И те ослепяха от толкова взирание в тая тъмница. Само мишки се прескачат наоколо. Тук Вартоломей вижда как Божо снима Божията майка и Исус, вдигнали длани срещу него и за нещо го предупреждават. Таласъмът стои навън, само наднича в мрачината.

После Божо ще иде в училището да си потърси класната стая и първия чин, дето седяха с Иванчо Дребното. Другите деца все ги биеха, но те се държаха заедно. По-малко болеше така. Дребното го сгази някакъв тираджия. Заспал, завалията, а на пътя му се изпречила таратайката на Иванчо. Грозно и тъжно беше. И днес пак е тъжно. Божо снима чиновете, сбутани на купчина, вратата на стаята виси на изкъртените си панти, всичко плаче за боя и грижлива ръка. Щраква

стената, на която все още висят като обесени портретите на Ботев и Левски.

А най-накрая днес ще обиколи уличката, където живеят само той и дядо му. В дъното се е настанило в празните къщи семейство цигани. Много са, все ги броят със стареца и все ги докарват различно.

Върви Божо по уличката. Слънцето грее в очите му, светлините се прескачат, цветове танцуват из прахта. Снима дървото, по-старо от селото и все още живо. Снима го пак - този път не срещу светлото.

Зад гърбовете на Вартоломей и Божо някой тича. Гласове и смях. Не е добър този смях.

- Ето го идиота, бе! – Божо чува и се учудва, че говорят на български. Вартоломей е изненадан, чувства се отмалял и безпомощен.

Божо върви и мълчи. И таласъмът е онемял. Гледат в краката си.

- Кво тарашис из дворовете? – питат гласовете . Надвикват се един през друг.

- Дай да те видиме кво си задигнал.

Една черна човешка ръка грабва апарата. Божо вика уж, но много не излиза от свитото му гърло. Само маха с ръце и рита, рита, рита... А после става тъмно. Мисълта, че е у дома си, вече не го напуска...

Вартоломей се качва на своя таван и три дена не излиза оттам.

КАТО ШЛИМАН

Дъщерята ровеше из дрехите на майка си, пробваше роклите и саката, удивляваше се на кройките от 60-те години и все повече се харесваше. Въртеше се пред огледалото, а музиката в ушите ѝ отмерваше ежедневието в тонове и полутонове.

В джоба на едно сако в сиво, (рибена кост го наричаше майка ѝ и него носеше най-много, докато беше жива,) имаше пощенски плик. Не беше запечатан. Дъщерята извади пожълтялата хартия, изписана с поразкривени букви, с усещането на археолог откривател. „Ей тъй се е чувствал Шлиман, когато напипал в джобовете на пустинята древните останки на Троя” – помисли си, а сърцето ѝ притупа.

В писмото някаква жена разказваше на майка ѝ за своя престой в една от болниците на Търново.

„... И знаеш ли, Марче, тази вечер отделението е почти празно, сестрите са се изпокрили, докторът сигурно гледа телевизия в кабинета. В коридора топурка и дрънчи с чиниите от вечерята санитарката Тана. Тана Злобата ѝ викаме, щото е опака жена, как пък веднъж не се усмихна, не пожали никого, не се разговори. Идва намръщена, веждите ѝ винаги повдигнати нагоре, сякаш вечно питат: „А сега какво ще искаш”... И на човек му се отщява да живее, камо ли пък да иска нещо. Пиша ти, Марче, това писмо, за да идеш при нашите и ти да им кажеш, че съм заминала. Само ти можеш да свършиш тая работа така, че старците да не полудеят. И не ми казвай да не говоря глупости, знам си аз какво има да става. След малко пак ще намине Вартоломей да ме убеждава да ида с него, щели сме да се поселим в любимото му землище, дето имало все още по-здрави къщи. И не, Марче, хич не си мисли, че не съм със здрав разум. Просто вече съм прекрачила в другите светове. И да знаеш, много са, различни са.

Все се надяват на нещичко да ни научат, ама ние май не възприемаме...”

Тук дъщерята спря да чете и отиде до прозореца. Беше все още загърнатата в сивото сако. Миришеше на прах и нафталин, толкова отдавна не беше влизала в тази стая. Дрехите на майка ѝ висяха по закачалките, и очакваха някой да ги облече. Бяха покрити с дебели найлони, а на пода на гардероба се разпадаха пожълтели от времето вестници. Върху тях бяха строени няколко чифта официални обувки с тънки токчета. И те имаха своите очаквания, защото дъщерята ясно чу как започнаха да потропват, когато отвори гардероба.

Тя дълго гледа дъжда навън, смрачаваше се, градът глъхнеше зад вехтата дограма на майчиния апартамент. Сълзите се търкулнаха по бузите и се спряха в ъгълчетата на устните. Соленото сякаш я стресна, дъщерята отново взе писмото и зачете:

„... Минава полунощ, системата е изтекла, но болката е все така непоносима. Унесла съм се в безбройните се съновидения, дето ми ги пращат ту ангели, ту дяволи, та се обърквам и вече не зная по кой път да хвана. И ето, някакво чудато същество застава до леглото ми, придърпва чаршафа, за да ме завие. Болката сякаш се стопява, а аз разбирам, че ще си тръгна от тоя свят, без да съжалявам за нищо. Защото, Марче, смъртта е само смяна на гледната точка и усвояване на нов език. И нова любов, разбира се. Трудни са човешките езици, усилия трябва, за да общуваме със себеподобните, но езикът на смъртта се оказва учудващо лесен за мене. Ние просто сме го забравили, трябва само да ни го припомним.”

Тази вечер ми е последната. Чакам Вартоломей, за да заминем в неговото далечно село, да се скрием в топлите пазви на старите къщи, да потънем в природата и забравата. Само едно не може да ми обещае Вартоломей - болката да си отиде завинаги. Оставала си, казва. Болката по живота била вечна.”

Дъщерята положи писмото пак в плика, затвори своята Троя за идните дни, когато щеше да вади останките една по една и да ги показва на себе си и света.

ВОЙНА

Пътят към долната земя минаваше през сухия кладенец. За последен път Вартоломей беше вървял по него в една от военните години. Трябваше да се бяга от бомбардировките, беше повлякъл със себе си и децата на съседа, та бра страхове, докато стигна до покрайнините на долното село. Долното село досущ приличаше на горното, само че нямаше слънце, не трепкаха звезди, тъмнината беше мека, кадифена, упойваща. И който дойдеше на тая земя, сякаш заспиваше. Започваха да го люлеят едни сънища, едни чудеса, сбъдваха се всякакви желаня, човек трудно се откъсваше от такова преживяване. Хората се застояваха, опипваха мрака с пръсти, хем му се чудеха, хем се плашеха от него. А когато наизлизаха местните, беше страх, изумление, но и радостно облекчение.

На Вартоломей тоя свят на сенки не му допаднаше много. Очите му все търсеха цветове и форми. И таласъмът винаги си тръгваше по-рано от предвиденото време. През оная военна година обаче се бяха случили неща, които и до днес никой не бе забравил. За някои от тях Вартоломей лично ми разказа и аз ще ви ги предам дословно, защото съм орисан да бъда паметта на света.

Когато зави сирената, монтирана върху покрива на кметството, таласъмската доба привършваше и таман бях свърнал в една уличка, готвех се да завия за последно. Сепнах се, притесних се, защото само за миг настана суматоха, хората хукнаха, заслизаха по изби и мазета, а децата на съседа плачеха, защото дядото го нямало, изчезнал бил.

Хванах за ръка по-малкото, завиках как така дядо Иван е изчезнал, ама децата зареваха още по-силно и нищо не се разбра. Дядо-Ивановата изба беше дълбо-

ка, хладна, миришеше на джибри, две бъчви бърбеха, опиянени от сладостния сок на гроздето. Не чуваха зловещия вой, изглеждаха щастливи. Побутнах децата надолу, те подсмърчаха и бършеха нослета с мръсните ръкави на ризите си. Изшътках им да стоят мирно и излязох на двора, за да потърся дядото. Надникнах няколко пъти в кухничката, после в собата, влязох в кошарата при козата. Тя въртеше глава наляво-надясно, готова всеки момент да побегне. Нямаше го стареца, вдън земя пропадна. Самодива ли го отвлече?

- Глупости, - казах си, кой знае къде се е сврял от страх.

После се усъмних, защото дядо Иван не би изоставил внучетата си. Ама знае ли човек, понякога хората ни изненадват.

Тръгнах обратно към избата, защото пак се чу бученето на самолет. Демон мой, нека ни отmine, какво е селцето ни, незначително, невзрачно. Една душа му е останала. Преди да сляза по стъпалата, ясно видях как в края на селото избухна пожар, гъст дим се понесе над дворовете, а аз полудях от страх, защото огънят винаги ме хипнотизираше.

- Към кладенеца, към кладенеца – закрепях и хукнах. Бях отминал съседната къща, в която кокошките, неприбрани, се шураха бясно из дворчето и кудкудякаха в някакво свое умопомрачение, което на мене ми се стори съвсем логично в създалата се ситуация. И тогава си спомних за децата.

- Дявол мой, как можах да ги забравя!

Върнах се. Малкото носех на гръб, а голямото стисках за китката, до посиняване го стисках.

И да, тогава, точно на пътя се спънахме в едно дяволче, клекнало в селския прахоляк, което кой знае защо си дърпаше яростно опашката. В първия момент помислих, че е дошло за безсмъртната ми душа. Когато отворих уста да го уговарям да ме остави намира поне още стотина години, се вгледах в очите му и раз-

брах, че е много уплашено. Бомбите бяха свършили своето и сега в развалините се настаняваше смъртта. Двата свята се докосваха, а дяволчето се беше залутало между тях. Войната отваряше врати, дете никой не знаеше дали пак щяха да се затворят.

- Тръгваш с мене! – извиках на дяволчето и то, за моя почуда, не се поколеба.

Сега вече бягахме през димящото село аз, един малодушен и страхлив таласъм, и три деца, нищо, че едното беше от долния свят.

Когато стигнахме другия край на селото, вече мислех, че никога няма да открия сухия кладенец. Но той ме изненада и след последната къща, чийто горен етаж беше хлътнал, го видях. Две жени с черни забрадки кършеха ръце пред къщата и виеха на умряло. Обърнаха глави към нас, но не ни забелязаха.

Прегърнах децата и се запусках в кладенеца. Усещането за щастливо детство ме връхлетя и аз извиках към войната:

- Спасени, спасени...

ПОРАСНАХ

Селската църква съвсем се смали, потънала в хресталак, покривът ѝ протече, при всеки по-силен порив на вятъра падаха керемиди. Щъркели се бяха заселили на върха на камбанарията, замлъкнала от няколко години, и цяло лято щъкаха нагоре-надолу, газеха из мочурливата рекичка и си бърбеха с всички пернати наоколо. От време на време се разхвърчаваха тревожно, защото на пътя минаваха камиони, натоварени с изсечени дървета. На завоя огромните машини изръмжаваха кръвожадно, а гнездото леко потреперваше.

Вартоломей беше застанал встрани от входа на църквицата, защото го беше страх от очите на иконите. Не можеше да се въздържа и често идваше тук нощем, че луната само на това място му говореше. Сега блестеше в очите му пълнобуза, усмихваше се и ръсеше по калните локви дребни жълти монети. Таласъмът ги ловеше с очи.

И тогава изникнаха стъпките – дълбоки, плътно изрязани върху калната пътека, която водеше към гората. Някаква сила затегли Вартоломей към високите дървета и той тръгна, като следваше калните следи. Църквата се скри от очите му, а наоколо замириса на влага и борови иглици.

В началото луната осветяваше неясната пътека, светлината играеше по разперените пръсти на клоните. После стана тъмно и диво. Вартоломей започна да се притеснява, че няма да може да се върне. Но ето, сякаш от нищото, изскочи човек, затича срещу него, прегърна го. Вартоломей стоеше изумен и чакаше човека да се съвземе.

- Тука си, тука си...

И дланите на непознатия като слепи шареха по лицето на Вартоломей, по червените му очи, по козината, попададала вече, по странните му уши, които все още чуваха видимия и невидимия свят. Вартоломей

много се гордееше с ушите си, които бяха издължени и заострени в двата си края.

- Тук съм, братко, тук... – И таласъмът потупваше човека по гърба, после внимателно го отдалечи от себе си, за да го огледа. Трудно би определил възрастта му, макар че луната услужливо протягаше лъчите си, но се виждаше ясно, че не беше от селата, градски човек беше, лицето му изпосталяло, небръснато.

- Дали не се загубихме и двамата?

Човекът поклати глава:

- Не съм се губил аз, но мисля, че сънувам.

- Понякога влизам в сънищата на хората, таласъм съм – представи се Вартоломей, все едно документ за самоличност показваше. – От обратната страна на гората съм, от долната земя. Роден съм в кладенец.

- Знаем, гората ми каза.

Вартоломей се вгледа в непознатия, искаше да го попита нещо, но кой знае защо, се въздържа.

- Е, щом знаеш, добра стига. Аз продължавам напред, ти накъде поемаш?

- Идвам с тебе.

И поясни някак неловко:

- Такава е волята на гората.

Човекът потръпна в тънкото си градско палто, Вартоломей стоеше на пътеката. Толкова отдавна беше загубил връзка с гората, никога не успя да долови гласа ѝ през годините, прекарани в селото. За последно я беше чул, когато едно дете се загуби и всички го търсеха. Тогава Вартоломей стоеше на същата пътека като сега, а дърветата шепнеха в ушите му да си върви, побутваха го с клони, спъваха го бодливите храсталаци, но таласъмът се заинати, не си тръгна като останалите и преброди проклетата гора.

Загуби представа за време, козината му се проскуба, тялото му се стопи, забрави много човешки думи. И гората се предаде, пусна момчето.

Сега тя мълчеше, но Вартоломей я усещаше с цялото си същество.

- Аз следвам стъпките – обърна се таласъмът към непознатия. – Ти ще следваш мене.

И тръгнаха напред. Бяха странна двойка - плах човечец на средна възраст, видът му като на чиновник, и един рошав таласъм, козината му сплъстена, на места пооскубана, нисичък, понатежал с годините, с крива усмивка от жълтеникави зъби.

Вървяха, стъпките на пътеката се виждаха все така отчетливи, най-напред подтичваше таласъмът, а след него човекът се мъчеше да не изостава.

Само по едно време рече:

- Аз познавам тази гора, защото живея с нея.

- Не може да бъде! – подскочи Вартоломей. – Я се виж, та ти и вид нямаш на горски жител.

- Гората е вътре в мене – каза човекът.

Продължиха да вървят, а стъпките извираха от земята, умножаваха се, бягаха напред. Внезапно Вартоломей осъзна, че не той водеше непознатия, а непознатият водеше него.

Ставаше все по-тъмно, все по-влажно и все по-тихо. Ни вятър, ни глас на птица, нищо. Само дишането на дърветата се чуваше.

- Нали каза, че сънуваш? Може пък да сънуваме и двамата.

Вартоломей се обърна и видя, че пътеката изчезваше, гората зад тях се затваряше, попадаха в капан.

- Кажи ми кой си и какво искаш – изрече таласъмът и се закова на едно място. – Иначе не мърдам отгук.

- Нали помниш детето, което спаси? Е, пораснах...

Човекът се усмихна, закопча догоре палтото си и поседна. Потупа земята до себе си. Вартоломей се отпусна с чувството, че може би нямаше да се изправи повече.

- Ти ме намери, но гората ми взе душата, настани се в ума ми, омагьоса ме все за нея да мисля. Аз бягах,

заживях в големия град, там даже дървета нямаше. А умът ми търсеше сенките, полумрака, сплетените кло-ни, хралупите, кадифето на лишеите. Само ти знаеш как се живее между два свята, нали?

Вартоломей слушаше с наведена глава.

- От мене какво иска гората, това не ми казваш.

Човекът помълча малко, после приглушено, но ясно изрече:

- Да слезеш на долната земя, да помолиш братството за помощ. Виж ни, боледуваме, съхнем, линеем, стопяваме се, убиват ни...

Дърветата шумяха и напяваха като мантра „Съхнем, линеем, стопяваме се, убиват ни...”

Вартоломей се огледа и чак сега видя колко посърнало беше лицето на гората. Изсъхналите дървета стехна, протягаха черни ръце към таласъма, от дънерите се стичаха гнойни сълзи, нападалата шума тъжно въздишаше...

- Ще слеза в земите на дедите си, ще бъда пратеник на гората, дано успея да придумам братството. Аз самият съм отхвърлен заради вас. Човеците сте толкова нещастни и жестоки.

Непознатият наведе глава в знак на съгласие.

- Нека опитаме, - каза – аз ще вървя с тебе до пещерата на желанията. Оттам ще влезеш в долния свят. И много е важно да не се уплашиш. Тогава ще успеем.

Таласъмът се зарадва и някак срамежливо наведе глава. Топлина се разля по вените му.

- Нови стъпки ще ни трябват – каза. – И този път ще вода аз.

Човекът се надигна. Гората постла най-широката си и равна пътека.

- Ама първо да намерим кладенче, че да се огледам, да се посреша. Ще ми се смее братството, като ме види толкова занемарен.

Ехото на таласъмския кикот се разнесе по всички посоки, а дърветата си го предаваха от уста на уста...

ВАРТОЛОМЕЙ И ПЛАШИЛОТО

Вартоломей не харесваше селското плашило. То стоеше, килнато малко назад, и зорко пазеше една ни-ва със слънчоглед. Имаше високо самочувствие, горделиво беше, а и саможиво. Понякога Вартоломей му говореше, но плашилото се правеше, че спи дълбоко и не чува. Таласъмът почти престана да минава покрай него.

Тая нощ беше лунна, ярка, сияеща. Дядо Иван беше пуснал транзистора, останал му от едно друго време, та Вартоломей чу прогнозата - нямаше да вали, топла нощ, тревите щяха да растат като полудели. Кой знае защо, таласъмът реши да надникне при плашилото. Нищо, че беше високомерно, самотно му изглеждаше, пък и в такава нощ всекиму се искаше да си побъбри с някого.

Нивата беше на края на селото, вляво от пътя, който под лунното озарение приличаше на струйка мляко. Вартоломей притупваше с космати лапи праха и си тананикаше. Беше му леко на душата. Когато чу плача, се обърка, не разбра веднага откъде идваше. Някак приглушен, накъсан, плач, който едва църцореше от пролуките на душата. Такъв плач не лекуваше. Таласъмът навлезе в слънчогледа с усещането, че наднича в чуждата душа. Жилавите стъбла го посрещнаха с неприязън. Плачът ту затихваше, ту се подемаше отново като жаловито стенание. Вартоломей разбра, че плаче плашилото. Когато поседна на влажната земя до него, слънчогледите притеснено зашушукаха в тъмното.

- И аз вчера си поплаках – прошепна таласъмът доверително. – Може от време на време, помага. – И добави сякаш на себе си: – Понякога...

Плашилото млъкна, а пластмасовата кофа, която му служеше за глава, се поклати, сигурно се съгласяваше с твърдението на Вартоломей. Някой беше сложил

медицинска маска върху лицето на плашилото, та таласъмът внимателно я отлепи. Срещу него зейна огромна уста – цепнатина в пластмасовата кофа.

- Да поговорим – предложи Вартоломей, притеснен, че плашилото щеше да се разсърди, дето му беше махнал маската. Но то стоеше, все така килнато назад, и дишаше с пълни гърди нощната прохлада.

- Точно за това се молах – каза. – Тази маска ме задушаваше, макар че може би е полезна срещу замърсяването на въздуха. Все пак живея край пътя.

Помълчаха малко, заслушани в лекия сън на слънчогледите. После пак заговори плашилото и Вартоломей си помисли, че наистина му се е случило нещо тая нощ, толкова бързо с никого не е било.

- Казаха, че ще слизаш на долния свят, страхуват се старците, не искат да са сами. Само аз и ти им останаме.

- Знам – въздъхна Вартоломей, - но ще вървя лек да търся за гората, братството да питам коя зла сила я е омагьосала така. Посред бял ден здрави, прави дървета току изчезнат, дори пънове няма след тях. Ако си готов да се срещнеш с тъмната страна на живота, ще те взема за другар.

Плашилото размаха ръце и се позасмя със своя пластмасов глас. Таласъмът се сети още нещо и настави:

- Само ми кажи защо плачеше.

В последвалото мълчание се чуваше дишането на слънчогледите. На Вартоломей това мълчание не му дотежа, разбираше го.

- Знаеш ли, - започна някак плахо плашилото. – Цял живот стоя забит в тая нива, пред очите ми палавниците с жълтите глави все кимат, шушукат, одумват ме. Опитвам се да гледам нагоре, кръстът ме боли от усилието да се приповдигна някак...

Вартоломей отново се загледа в стойката на плашилото. Да, килнато назад, то наистина искаше да вдигне

глава към небето. Сигурно да проследи и слънцето като своите питомци.

- Птиците бягат от мене, не щат да си говорим. А аз ги обичам. Защо едни се раждат птици, а други – плашила?

И плашилото въздъхна, готово да заплаче отново. Вартоломей го прегърна.

- Не тъгувай, аз съм тук, пък и скоро ще тръгнем за долния свят. Не е като да летим, но ще бъде приключение, обещавам.

- Ще ми трябва друга дреха, тая избеля и се окъса. – рече плашилото. После пошушна на ухото на таласъма:

- Ще ми откраднеш една риза на дядо Иван. От тия, дето пази в кафявата ракла. Ама много е стиснат тоя старец, да знаеш.

Вартоломей кимна, кривите му зъби лъснаха на лунната светлина. Плашилото стоеше очаровано и си представяше как прогонва завинаги невидимите врагове на гората. Ризата на дядо Иван щеше да му стои безупречно. А когато внучката на дядото дойдеше в село, щяха да си направят едно селфи.

ДА СЕ ПРЕКРЪСТИШ

Вартоломей не знаеше, че дядо Огнен е предал богу дух. Влезе само за да провери дали старецът е угасил свещта. Тия дни в селото нямаше ток. И го видя, катурнал се със столчето, лежи до масата, мушамата се свлякла. Само хлябът е паднал на пода, чинията с нарязаното доматице и парчето сирене си стои, преполовена.

Таласъмът знаеше, че дядото няма вече нужда от помощ, но за всеки случай го поразгърси. Без съмнение той беше сред ангелите и сам бог го разпитваше за новините от селото.

А селото беше на умирање, старците си отиваха един по един. Вартоломей не можеше да направи нищо, освен да се погрижи за мъртвите, ако живите не можеха. Вдигна дядо Огнен и го остави на кушетката, чиято пружина беше хлътнала по средата. Подложи му шарената възглавница и се разшета.

Юли, горещници, водата в рекичката намаляваше, но таласъмът загреба две кофи и ги изля в коритото. Съблече стареца и го сложи внимателно в помътената вода. Видя, че устата му зейна, а очите му се ококориха. Брех да му се не знае! Вартоломей постави лапа върху лицето на стареца, не му се получи, очите продължиха да гледат.

- Нека! – рече си таласъмът. – Окат беше Огнен приживе, нека гледа тоя свят, санким после ще му е пред очите само другият.

Върза устата с една кърпа и внимателно започна да мие кокалестото тяло.

И му се прииска на Вартоломей да попее. И наистина извиси глас сред замръкналото село, сред високата трева и бурените, сред стотиците светулки, под паянтовия покрив на дядо-Огненовата къща. А пееше за долната земя, която не беше виждал дълги години и която си го теглеше от време на време. Знаеше, че все

още не е сътворил Голямо зло, няма да го приемат своите, от лош материал се оказа направен. Добре, че остана с безсмъртната си баба, да го подкрепя. Когато беше млад, ѝ се сърдеше, че все мърмори, все акъл дава. Ама сега разбираше – обич беше, обич и грижа.

Попя Вартоломей на стареца, изми го, положи го пак на кушетката, не скръсти ръцете му, че се боеше от кръст. И молитва не каза, но нали му попя, нека му е молитвата. Цяла нощ стоя до стареца, мълча, после по едно време му поговори нещо пак за долната земя. Малко преди разсъмване взе лопатата и изкопа трап в двора там, където често седяха заедно. Таласъм и човек. Зави тялото в покривката на леглото, положи го с почит и тъга, пак понечи да го прекръсти. Сърцето му се разлюля, космите по ръцете му щръкнаха.

После погледна земята, която миришеше на живот, погледна небето, което бавно просветляваше на изток. Помоли се на своя демон да му прости, измънка „Мечка страх, мене – не” и прекръсти стареца. Не се стопи грешното таласъмско тяло, не плъзна разяреното братство. Само вятър задуха, нещо му говореше, но Вартоломей отказа да го слуша. И луната скри лицето си, да не гледа.

Таласъмът нахвърля пръстта с лопатата, изравни я. После сложи на гроба нишан, за да знае къде точно да посади едно дърво. Първите лъчи на слънцето изгориха очите му.

АВАРИЙНО КАЦАНЕ

- Аварийното кацане е мой специалитет!

Алфа веднага ме поправи, като каза:

- Не „специалитет”, а специалност.

Алфа беше нашият лингвист. Свързваше звуковете от индивидуалното говорене с общото съзнание. Разделяше звуко потока на морфемии, после ги съчетаваше в словоформи и се ровеше из космическите речници. Всеки от нас имаше различен език. Така сме създадени - със собствен запас от думи. И докато функционирахме, ги напасвахме през целия си живот към всяко същество, което срещаме по вселенските пътища. Бяхме бродниците на Системата и никой не ни обичаше.

Забравих да се представя – Гама. Отговарях за придвижването ни, защото енергийното поле бе монтирано в моето съзнание. Но освен това бях и любопитният хроникьор на всичко, което се случваше в нашето малко, отхвърлено от другите, общество. Печалният орден на плаващите съзнания из неизбродния Космос... Дааа! Понякога мислех, че чрез нас Системата събираше данни за всичко и всички.

- Алфа, Бета, готови ли сте за излизане?

- Готови!

Измъкнахме се от общото съзнание, което трябваше да се презареди. И всеки остана сам със себе си. Боже! Какво невероятно усещане за свобода!

Човекът беше подпрял мотиката до вратата и дишаше тежко. Ставаше му все по-трудно да поддържа градинката си. Така щеше да бъде - децата се юрнаха по света, съседите измряха, селото заприлича на гробище. Остана само таласъмът Вартоломей, слаба връзка с долните светове. А горните всяка вечер грееха в очите му.

Тая вечер беше съвсем особена. Залезът стоя дълго време над полето и сякаш много му се искаше да се върне обратно. Сенките се уголемяваха и накрая се сляха с мастиленото море на младата нощ. Човекът стоеше сред двора и се чудеше какво не беше наред. Миг-два и разбра. Беше тихо, беззвучно, почти бездиханно. Листата на крушата се полюшваха, петелът забираше кокошките към полозите, но звуците се бяха стопили. Мъжът помисли, че е оглушал. И тогава чу как пееха звездите, как щастливо им пригласяше луната, как Нещо му казваше:

- Красиво е! Щастливи сме!

А после с тревога го питаше:

- Защо си сам?

Вартоломей стоеше на таванчето, едно от всичките тъжни таванчета, и гледаше към звездите. За първи път виждаше колко са красиви, за първи път разбираше силата и добротата на небесните светове и за първи път реши, че няма да се намесва.

Реех съзнанието си сред странната пустош. Надникнах навсякъде – празно. Сетивата ми отчитаха процеси на гниене и разпад, висок процент влага и мухъл. Обиталищата се рушаха с плач, тих и примирен. Тази планета беше болна, ясно долавях симптомите.

- Виж там, на високото! Не съм виждала такива бои! - каза Бета, полюшвайки се в атмосферата.

- Да – съгласих се аз, макар че тази красота никак не пасваше на порутените поселища и усещането ми за смърт.

- Мислиш ли, че тук има живи същества? – попита Алфа, като подреждаше думите за цветове и нюанси. Опитваше се да категоризира това, което виждаше.

- Чакай!

Бях доловил честота от телесно излъчване. Залюляхме се бавно между тъмните обиталища, следата беше

слаба и несигурна. Прокрадвахме се покрай дупки като пещери, а течението носеше срещу нас някакви леки плочици, шарени, весели. В космическия речник ги определяха като листа на дървета. Самите дървета приличаха на колони с десетки ръце и се издигаха до всяко обиталище, сякаш искаха да го опазят, но някак не успяваха. Защо нямаше живот сред тази красота? Какви пустини бяхме обикаляли – голи, само скали. А тук беше така пълно, така наситено, така диво! И някакви същества се бяха отказали от това място. Болест ли ги бе нападнала, или война?

И тогава го видяхме. Създание, застинало в странна молитвена поза, вдигнало края на тялото си нагоре, сякаш да чуе нещо важно от самото небе. Накарах Бета да спре музикалния поздрав. Бяхме го събирали от стотици звезди, но не всеки го харесваше. А после Алфа тихичко запревежда онова, което исках да кажа на Последното същество на тази красива планета:

- Не си сам. Вече не си сам...

Мъжът слушаше глас, който му говореше. Някой му пращаше здраве и дълъг живот от самите звезди, някой го успокояваше и му казваше да не се страхува. Приседна на прага на тъмната къща и се вгледа в мрака пред себе си. Това ли било? Нима смъртта е толкова ласкава и добра?

- Говори с нас, говори!

Човекът обърса потните си ръце в мръсните панталони и вдигна лице към звездите. Очите им трепкаха над пустото село и пращаха сигнали. Разказваха на своя вечен език за светове, далечни и вече така понятни...

И човекът заговори – за онова свое село, което помнеше от младините си, за жена си и нейната тъжна смърт, за приятелите, които си отидоха един по един, за недоимъка и чувството, че идваше краят на света. За

непосилната си самота, споделена с таласъма Вартоломей.

Някой го слушаше с любов. И човекът разбра, че смъртта не беше по-страшна от живота преди нея...

ИЗДАДЕНИ КНИГИ НА ИЗДАТЕЛСТВО

gabriell-e-lit

1. „На попрището жизнено в средата“, сборник с поезия и публицистика, автор Надежда Александрова-Цанева; първо издание, 2019, 2020; е-книга и печатно издание

2. „Живота в стих събрах“, сборник с поезия, белетристика и публицистика, автор Габриела Цанева; първо издание, 2019; е-книга и печатно издание

3. „Стъпки по пламъци“, стихосбирка, автор Габриела Цанева; първо издание, 2020; е-книга и печатно издание

4. „Догонвам бягачия ден“, стихосбирка, автор Габриела Цанева, второ издание, 2019; е-книга

5. „Миналото в мен“, документална повест, автор Габриела Цанева, трето, юбилейно, допълнено издание, 2019, 2020; е-книга и печатно издание

6-9. „Алманах Литературно земеделско знаме“, том 1, 2, 3, 4, съставители Кирил Назъров и Габриела Цанева, първо издание, 2019, 2020, 2021; е-книги и печатни издания

10. „След девети, след десети“, сатирична стихосбирка, автор Христо Ангелов; 2019, 2020; е-книга и печатно издание; второ издание 2021, печатно издание

11. „Състояния. Хайга“, автор Габриела Цанева, второ, преработено и допълнено издание, илюстрирано, 2019; е-книга

12. „Отвъд болката и красотата“, стихосбирка, автор Тодор Билчев; първо издание, 2020; печатно издание

13. „Сътворения“, стихосбирка, автор Рени Васева; първо издание, 2019, 2020; е-книга и печатно издание

14. „Толкова е рано“, роман, автор Габриела Цанева, 2019; е-книга

15. „Реши се и ще си свободен“, сборник с есета и стихове, автор Габриела Цанева, второ издание, 2019; е-книга,

16. „Календар за вечността“, стихосбирка, автор Тодор Билчев; първо издание, 2020; печатно издание

17. „Високосният ден“, стихосбирка, автор Габриела Цанева, второ издание, 2020; е-книга

18. „Светата троица човек“, стихосбирка, автор Тодор Билчев; 2020; първо издание, печатно издание

19. „Оскъдни дни“, стихосбирка, автор Габриела Цанева, 2020; е-книга и печатно издание

20. „Светлина от миналото“, сборник с поезия и публицистика, автор Христина Въчева; 2020; е-книга и печатно издание

21. „Черно-бели истории за моите шарени хора“, стихове и разкази, автор Валентина Григорова, първо издание, 2020; е-книга

22. „Триви под снега“, роман, автор Габриела Цанева, второ издание, 2020; е-книга

23. „Денонощия“, стихосбирка, автор Рени Васева; първо издание, 2020; е-книга и печатно издание

24. „Водопой за кръвопийци“, стихосбирка, автор Тодор Билчев; 2020; печатно издание

25. „Поп Дошо“, документална проза, автор Тодор Билчев, второ, преработено и допълнено издание, 2020; печатно издание

26. „Дневникът на госпожица Радка“, роман, автор Маруся Николова; първо издание, 2020; печатно издание

27. „Боже, избави България“, роман, автор Росен Марков, второ издание, 2021; е-книга

28. „Цвилят гривести коне“, стихосбирка, автор Живка Танчева, второ издание, 2021; печатно издание

29. „Пепел от дъга“, стихосбирка, автор Тодор Билчев, първо издание, 2021; печатно издание

30. „Целувката на небесата“, стихосбирка, автор Тодор Билчев, първо издание, 2021; печатно издание

31. „Искам себе си“, хайбун, автор Габриела Цанева, второ издание, илюстрирано, 2021; е-книга
32. „Усмивките на мъдростта“, афоризми, автор Николина Пенева, първо издание, 2021; печатно издание
33. „На забравата зовът“, епос, автор Тодор Билчев, 2021; първо издание, печатно издание
34. „С аромат на лотос“, сборник с разкази, автор Весислава Савова, 2021, първо издание, е-книга
35. „Бурята сплита ръце“, стихосбирка, автор Габриела Цанева, второ издание, 2021, е-книга
36. „Нощта на щурците“, стихосбирка, автор Габриела Цанева, 2021, първо издание, е-книга

Рени Васева

ИСТОРИИТЕ НА ВАРТОЛОМЕЙ

Българска, първо издание

Редактор Габриела Цанева

Рецензент Надежда Александрова

ИЗДАТЕЛСТВО

gabriell-e-lit

www.gabriell-e-lit.com

e-mail: gabriell-e-lit@mail.bg

Формат е-книга

Обем 136 стр.

Платформа:

<http://e-books.gabriell-e-lit.com/>